

Onsdagen den 12 april

Kl. 19.30

*Nord-Malt AB:s
mälteri i Söder-
hamn*

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

§ 1 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1977/78:47 med anledning av propositionen 1977/78:86 med förslag till lag om vissa rörledning, m. m. jämte motion

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2 Nord-Malt AB:s mälteri i Söderhamn

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:49 med anledning av motioner om Nord-Malt AB:s mälteri i Söderhamn:

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:1299 av Gunnel Jonäng m. fl. (c), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde en översyn av statens engagemang i Pripps Bryggerier samt att regeringen tog ansvar för Nord-Malts framtid antingen genom att via de kanaler som stod till buds begära en omprövning av beslutet om byggande av nytt mälteri eller genom att medverka till exportmöjligheter av malt eller på annat sätt, och

1977/78:1317 av Olle Östrand m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att den nyligen tillsatta branschutredningen för bryggerinäringen fick i uppdrag att beakta vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1977/78:1299,
2. motionen 1977/78:1317.

OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! När vi nu skall behandla detta betänkande om Nord-Malt AB:s mälteri i Söderhamn och dess framtid, måste jag tyvärr först konstatera att det är ett något märkligt aktstycke som näringsutskottet har åstadkommit. Man får lätt uppfattningen att de stora strukturfrågorna – varv, teko, stål osv. – så engagerar utskottet att frågor av litet mindre dignitet kommer något i skymundan. Det är givetvis att beklaga, eftersom även mindre frågor många gånger har stor betydelse för den bygd eller region som berörs.

Onsdagen den
12 april 1978

*Nord-Malt AB:s
mälteri i Söder-
hamn*

Innan jag kommenterar utskottsskrivningen kan det vara på sin plats att jag helt kort klargör bakgrunden till motionskraven.

Tillkomsten av mälteriet i Söderhamn berodde uteslutande på riksdagsbeslutet 1965 om införande av mellanöl. Under andra delen av 1960-talet steg av den anledningen maltförbrukningen mycket snabbt – från ca 35 000 ton till 65 000 ton per år. För att tillgodose det ytterligare behov som väntades under 1970-talet byggdes 1972 maltfabriken i Söderhamn med en årskapacitet på ca 30 000 ton. Placeringen bestämdes helt av lokaliseringspolitiska skäl. Av anläggningskostnaden på 20–25 milj. kr. har statligt stöd – lån och bidrag i olika former – utgått med närmare 18 milj. kr.

Det mellanölsförbud som vi har fattat beslut om kommer att innebära att maltförbrukningen i landet minskar med ca 30 % till 38 000 ton per år. Med en mindre tillbyggnad i Söderhamn för mellan 4 och 5 milj. kr. skulle mälteriet där få en kapacitet som i stort sett tillgodoser hela landets maltbehov.

Herr talman! I detta läge fattar den statliga öljätten Pripps beslut om att bygga ett nytt mälteri i Bromma till en kostnad av ca 50 milj. kr. och med en årskapacitet på ca 37 000 ton. Det gör man trots att det redan finns ett inarbetat, fullt modernt mälteri med tillräcklig kapacitet, och trots att Pripps erbjudits att förvärva aktiemajoriteten i Nord-Malt eller också teckna ett långsiktigt leveransavtal.

Till bilden hör att Bryggeri AB Falken år 1976 köpte Sundsvalls Ångbryggeri AB och Sundsvallsbryggerier AB; alla ingår numera i Prippskoncernen. De tog tillsammans nära 6 700 ton malt från Nord-Malt, vilket motsvarade 34 % av företagets försäljning på den svenska marknaden. Det inträffade har givetvis ytterligare minskat underlaget för mälteriet i Söderhamn. Det innebär också att Pripps i dag har 73 % av den svenska ölmarknaden. Det råder med andra ord en monopolsituation i dagens läge.

Jag menar att det mot denna bakgrund måste vara ett samhällsekonomiskt vansinne att ett statligt företag genom en investering i ett nytt mälteri för ca 50 milj. kr. äventyrar driften och sysselsättningen vid ett företag som av regionalpolitiska skäl etablerats i stödområdet och dessutom erhållit så betydande lokaliseringsstöd. Därmed blir också de utanför Prippskoncernen stående bryggerierna nödsakade att köpa sin malt av den största konkurrenten som – vilket jag tidigare nämnde – redan har 73 % av den svenska ölmarknaden. Alternativet blir att vara helt beroende av de skiftande importmöjligheterna med de vanskligheter som detta innebär. Konkurrensläget för de mindre, fristående bryggerierna försämras därmed i så hög grad att det kan ifrågasättas om fri konkurrens över huvud taget i fortsättningen är möjlig.

Herr talman! Nu hade man ju trott att näringsutskottet skulle ha reagerat mot ett sådant tillvägagångssätt från ett statligt företag och även – det vill jag tillägga – mot den inställning som budgetministern i tidigare debatter i denna fråga har givit uttryck för här i riksdagen och som märkligt nog helt sammanfaller med Pripps agerande. Men detta berörs inte med ett ord. I

stället skriver utskottet: "Utskottet utgår liksom industriministern från att Nord-Malt inte skall behöva drabbas av allvarigare svårigheter under den tid som återstår innan det finns underlag för mera långsiktiga överväganden om maltproduktionen. Liksom industriministern vill utskottet också beteckna det som ett självklart mål att man så långt möjligt räddar sysselsättningen vid företaget."

Med detta, herr talman, avstyrker utskottet de båda motionerna. Jag tycker att det är att göra det litet för enkelt för sig. Den saken är fullständigt klar, att man inte räddar några jobb vid Nord-Malt med en välvillig utskottsskrivning. För det fordras helt andra åtgärder.

Nu har Pripps redan börjat att bygga sitt mälteri. Man har helt enkelt nonchalerat de uppfattningar som industriministern tidigare givit uttryck för, nämligen om det lämpliga i att Pripps väntar med sin investering tills den tillsatta bryggeriutredningen är klar med sitt ställningstagande. Men, som sagt, den uppfattning som industriministern har fört till torgs har man inte tagit någon som helst hänsyn till.

Herr talman! Nu måste Nord-Malt och sysselsättningen för de 30-35 människor som arbetar där räddas på annat sätt, och det blir en uppgift för bryggeriutredningen, som jag också pekar på i min motion. Jag skriver där:

"I sitt handlande har staten ett övergripande ansvar för att maltproduktionen organiseras på ett samhällsekonomiskt försvarligt sätt i enlighet med gällande regionalpolitiska riktlinjer och under förhållanden som inte onödigtvis hindrar en fri konkurrens. Mot den bakgrunden måste staten också ta sitt ansvar för mälteriet i Söderhamn. Den nyligen tillsatta branschutredningen för bryggeriindustrin bör kunna utforma förslag till konkreta åtgärder."

Mot den bakgrunden föreslås i motionen att riksdagen hos regeringen anhåller att den nyligen tillsatta branschutredningen för bryggerinäringen får i uppdrag att beakta vad som anförts i motionen. Det tycker jag, herr talman, är ett rimligt krav mot bakgrunden av den redogörelse jag nu har lämnat.

De tankegångar som förs fram i motionen 1317 av mig och övriga s-ledamöter på Gävleborgsbänken sammanfaller i stort med vad som förs fram i motionen 1299 av Gunnel Jonäng m. fl. Med anledning härav har vi kommit överens om att samordna våra yrkanden. Mot den bakgrunden föreslår vi att riksdagen med anledning av motionerna 1977/78:1299 och 1977/78:1317 beslutar hos regeringen anhålla att den nyligen tillsatta branschutredningen för bryggerinäringen får i uppdrag att beakta vad i motionerna anförts om åtgärder för att trygga fortsatt drift vid Nord-Malt AB i Söderhamn. Detta yrkande har utdelats i bänkarna. Jag vill, herr talman, yrka bifall till det förslaget.

Till sist vill jag erinra om att konsekvenserna av ett alkoholpolitiskt beslut som vi fattat här i riksdagen kan bli att 30-40 människor blir arbetslösa inom stödområdet och i en region som redan tidigare är hårt drabbad. Som jag ser det är det vår självklara plikt i den här kammaren att rädda detta företag. En

första markering av sin anslutning till detta synsätt kan riksdagen nu göra genom att stödja det framförda förslaget.

I detta anförande instämde Axel Andersson (s).

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Inom centern i Gävleborgs län har vi arbetat intensivt med frågan om Nord-Malts mälteri för att söka åstadkomma en positiv utveckling för Nord-Malt och de anställda där samt därmed också för Söderhamnsbygden. Vi har genom uppvaktningar och samtal med berörda statsråd, genom samtal med företagsledning och anställda samt genom frågor och motioner här i riksdagen sökt medverka till en framtid för Nord-Malt.

Söderhamnsbygden befinner sig i ett besvärligt sysselsättningsläge, med företagsnedläggningar och personalinskränkningar på viktiga sektorer. Nord-Malt med sina ca 30 anställda behövs i Söderhamn, och de anställda måste kunna känna trygghet i sitt arbete. Vi har således en omsorg om framtiden för Nord-Malt och de där anställda.

Men frågan om Nord-Malts framtid och byggandet av ett nytt mälteri för Pripps har också en principiell karaktär. Skall ett statligt ägt företag som Pripps få agera så samhällsfientligt som nu har skett? Byggandet av ett nytt mälteri i Stockholm är en kapitalförstörelse av stora mått och därjämte en förstörelse av *samhällets* medel, eftersom statligt lokaliseringstöd har utgått till Nord-Malt. Marknadsläget för Nord-Malt har i grunden förändrats genom att Pripps köpt upp flera andra bryggeriföretag och genom Pripps beslut att bygga ett nytt mälteri. Huruvida byggandet av mälteriet ur företagsekonomisk synpunkt är en felinvestering eller ej återstår att se, men enligt uttalande av Pripps direktör räknar Pripps med en minskning i försäljningen av maltdrycker på 15 % under innevarande år. Det kan således uppstå stora problem för Pripps. De 50 miljonerna för mälteriet hade kanske kunnat användas bättre? Dessutom är de kalkyler som visar att det är ekonomiskt fördelaktigare att bygga nytt mälteri missvisande, då man jämför ett nybygge i Stockholm med ett nybygge i Söderhamn. Detta är orimligt, eftersom lokaliteter redan finns i Söderhamn, byggda så sent som för sex år sedan.

Industriminister Åsling har på ett tidigt stadium engagerat sig i Nord-Maltsfrågan och klart insett att frågan om byggandet av ett mälteri i Stockholm måste bedömas ur såväl företagsekonomiska som regional-, sysselsättnings- och samhällspolitiska synpunkter. Han insåg också behovet av en analys av hela bryggeribranschen mot bakgrund av den koncentration som Olle Östrand talade om och som Pripps uppköp av bryggerier har lett till. Industriministern tillsatte därför en utredning om bryggeribranschen som skulle arbeta skyndsamt.

Industriministern förutsatte när direktiven publicerades – och med tydlig adress till Pripps – ”att man inom bryggeribranschen om möjligt skulle skjuta på viktigare ställningstaganden i avvaktan på branschutredningen”. Men Pripps tog ingen notis om detta utan satte sig över utredningen och beslöt strax efteråt att bygga nytt mälteri.

Budgetministern framhöll i riksdagen: "Jag förutsätter att styrelsen noga prövar alla aspekter, också samhällsekonomiska och regionala ---." Också det yttrandet nonchalerade Pripps. Byggande av mälteri i Stockholm strider uppenbart mot samhällets ekonomiska och regionala intressen.

Herr talman! Jag anser inte att näringsutskottets behandling av motionerna om Nord-Malt är tillfredsställande. Man räknar upp en massa ord, fakta och referat, men i sakfrågan har man mycket litet att säga. Man instämmer visserligen med industriministern och betecknar det som ett självklart mål att man så långt möjligt skall rädda sysselsättningen vid Nord-Malt. Det är självklart, men det är ett uttalande som egentligen inte förpliktar till någonting.

Jag ser mycket allvarligt på det faktum att dessa motioner, och över huvud taget hela frågan om Pripps nybyggnad av ett mälteri och därmed Nord-Malts framtid, inte får en reell behandling. Pripps styrelse är företrädd både i budgetdepartementet, som handlägger bryggerifrågor, och i näringsutskottet. Borde inte utskottet för balansens skull ha bitt Nord-Malt komma till utskottet för att där få komma till tals?

Jag har mycket svårt att förstå att ett utskott skriver så passivt som man har gjort här. Hur kan man acceptera att ett till 60 % statligt ägt företag som Pripps helt nonchalerar vad som sägs från regeringshåll?

I motionen framhåller jag tillsammans med mina partikamrater på länsbanken att ett statligt företag bör ta sitt samhällsansvar och pröva sina beslut mot samhällets sysselsättnings- och regionalpolitiska värderingar. Utskottet har inga synpunkter på detta och kommenterar inte heller yrkandet i motionen 1299 om att staten bör se över sitt engagemang i Pripps och ta ansvar för Nord-Malts framtid.

Det aktuella läget är att Nord-Malt fått temporär kreditgaranti på 2 miljoner – det är kortsiktigt fram till augusti. Dessutom har Nord-Malt fått anstånd med vissa räntor till 1978. Framtiden är mycket oviss. Om Pripps mälteri byggs blir situationen prekär. Då är det bara en reglering av exporten som kan rädda Nord-Malt.

Utredningsmannen kommer inom kort till Nord-Malt för genomgång. Det säger sig självt att det är mycket olyckligt att Pripps inte har velat avvakta utredningen innan man beslöt om byggnad av mälteriet. Det hade varit till fördel för alla parter om man hade kunnat få en helhetsbild av bryggeribranschen innan några åtgärder vidtogs. Det hade naturligtvis också varit till fördel för Pripps goodwill om man hade handlat på det sättet.

Gävleborgs län har mer eller mindre engagerat sig i frågan om Nord-Malts framtid, och det är uppenbart att många har svårt att förstå hur ett statligt företag kan få agera så som Pripps har gjort. Man har redan i radio och press uttryckt viss besvikelse över näringsutskottets ställningstagande, eller rättare sagt brist på ställningstagande.

Olle Östrand har här i kammaren också arbetat ivrigt med frågan om Nord-Malt. Vi har nu, som Olle Östrand framhöll, tillsammans framställt detta skriftliga yrkande som har delats ut till ledamöterna. De är inte särskilt långtgående; det är en mycket mjuk skrivning. Vi hemställer att riksdagen

beslutar anhålla hos regeringen att den nyligen tillsatta branschutredningen för bryggerinäringen får i uppdrag att beakta vad i motionerna anförts om åtgärder för att trygga fortsatt drift vid Nord-Malt AB i Söderhamn.

Jag vädjar till kammarens ledamöter att stödja vårt skriftligt framlagda yrkande, och jag yrkar bifall till detta.

ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Med anledning av det under överläggningen framställda yrkandet har jag begärt ordet i den här debatten, trots att jag inte är förhandsanmäld.

Under hösten 1977 har denna fråga diskuterats vid flera tillfällen i samband med frågestunder här i kammaren. Man har därvid mycket riktigt pekat på att det här handlar om en alldeles speciell fråga. Nord-Malt AB, som startade sin verksamhet så sent som 1972, sysselsätter ca 30 personer i sin fabrik i Söderhamn. Den anläggningen är modern och ny och kan på intet sätt sägas vara uttjänt.

Staten har för verksamheten satt in ett lokaliseringsstöd om ungefär 12 milj. kr., varav 3 milj. kr. i direkt bidrag. Tillverkningskapaciteten är stor; den täcker ungefär tre fjärdedelar av landets totala behov.

I den här branschen, som är så speciell eftersom den omfattar ett ytterst litet antal företag, har staten således gått in med stöd till just Nord-Malt. Samtidigt har staten trätt in som ägare i Pripps Bryggerier till 60 %. Man kan alltså säga att det här föreligger ett dubbelt statligt engagemang.

Det som nu händer är att Pripps, som genom sin dominans på marknaden är den största avnämare av maltprodukter, bygger ett nytt mälteri här i Stockholm. Detta mälteri får en kapacitet som medför att vi får ett överskott av malt i landet, vilket helt naturligt går ut över Nord-Malt – Pripps är ju den stora uppköparen av malt.

Vid frågestunderna har budgetministern framhållit att han inte har rätt att påverka Pripps styrelsebeslut. Som jag ser det är detta en alldeles riktig princip som man normalt bör följa. Men när det gäller just den här speciella branschen kan man inte undgå att tycka att någonting är fel, när staten så att säga ger med ena handen på ett håll samtidigt som man förstör möjligheterna att få valuta för de pengar man har satt in på ett annat håll i ett tidigare skede.

Det ändrade yrkande som motionärerna här har framlagt tycker jag i likhet med vad Gunnel Jonäng nyss anförde är ett måttfullt och mjukt förslag, som kammaren bör kunna biträda. Det innebär att den nyligen tillsatta branschutredningen får i uppdrag att beakta dessa frågor. Olle Östrand och Gunnel Jonäng har enats om förslaget, och jag finner att jag för min del gärna vill stödja det.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionärernas hemstäl-
lan.

Onsdagen den
12 april 1978

*Nord-Malt AB:s
mälteri i Söder-
hamn*

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Olle Östrand började sitt anförande med att säga att näringsutskottet intresserar sig enbart för stora frågor som rör varven, stålindustrin osv. och att utskottet inte bryr sig om de små företagens problem. Det är inte riktigt att påstå det. Frågor som rör de stora företagen remitteras ju till näringsutskottet efter proposition från regeringen, och då måste de självfallet komma till behandling.

Som utskottet skrivit i betänkandet tillsatte regeringen för inte så länge sedan, den 1 december 1977, en utredning med uppdrag att kartlägga utvecklingen inom bryggeribranschen. Utifrån de möjligheter jag har att bedöma saken kan jag inte underkänna vare sig utredningsmannen eller de direktiv som han fått.

I början av året sade industriministern här i riksdagen att utredningsmannen skulle ägna utredningsarbete även åt maltproduktionens framtid här i landet. Utredningen beräknas vara klar om fyra månader. Det förefaller mig litet egendomligt om man så att säga skulle införa vattentäta skott mellan utredningsmannen och Nord-Malt i Söderhamn, dvs. att utredningsmannen inte skulle ägna Nord-Malt något intresse. Detta har jag svårt att förstå. Det skulle väl vara unikt om riksdagen förbjöd ett av de statliga företagen att investera eller tvingade ett statligt företag att under byggnadstiden avbryta en investering som redan var igångsatt. Det är väl ändå inte vanligt att genom riksdagsbeslut göra på det sättet.

Det har sagts mig från Pripps styrelse att man först gjorde en utredning om maltproduktionen och kom fram till detta förslag. Det fanns ingen annan lösning, om man tog hänsyn till ekonomiska och praktiska synpunkter. Man lät förslaget ligga i ett och ett halvt år. Sedan omprövade man det och kom då fram till samma resultat.

I nuvarande läge, när det pågår en utredning, vore det väl unikt om riksdagen skulle gripa in. Det skulle ju betyda att vi inte tror på utredningsmannen och de direktiv som han fått att arbeta efter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets förslag. Jag skall inte vädja till kammaren om stöd för det – är det så att förslagsställarna kan få en hel del röster för sitt yrkande, så har jag ingenting emot det.

OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Om det senaste som Fritz Börjesson sade skall tolkas positivt, så skulle det väl betyda att Fritz Börjesson inte hade något emot om riksdagen biföll det förslag som Gunnel Jonäng och jag har lagt. Det är vi givetvis glada för, men jag kanske tolkar Fritz Börjessons yttrande litet för positivt. Fritz Börjesson har ju möjlighet att återkomma.

Jag reagerar när Fritz Börjesson säger att riksdag och regering inte kan gå in och i detalj lägga sig i vad ett statligt företag gör. Detaljer skall vi naturligtvis inte lägga oss i – det håller jag fullständigt med om. Men jag kan inte anse att det vi nu diskuterar är en detalj. Det är en fråga av avgörande regionalpolitisk betydelse för den region och den ort som drabbas. Det är ju en kapitalförstoring i storleksordningen 50–80 miljoner. Det kan alltså inte vara en

Onsdagen den
12 april 1978

*Nord-Malt AB:s
mälteri i Söder-
hamn*

detaljfråga. Vitsen med att staten går in och skaffar sig aktiemajoritet i ett företag måste väl vara att man på det sättet vill kunna påverka företagets utveckling i en för samhället gynnsam riktning. Det är precis samma sak med vilken privat företagare som helst. Skaffar han sig aktiemajoritet i ett företag gör han det mot bakgrund av att han vill påverka företagets utveckling. Detsamma måste gälla ett statligt företag.

Det är detta vi reagerar så väldigt kraftigt emot. Det vi diskuterar är ju ett statligt företag som har monopol på ölmarknaden. I det läget måste, som jag ser det, givetvis det företaget handla enligt de riktlinjer som riksdagen lagt fast och enligt de regionalpolitiska beslut som riksdagen har fattat. Företaget måste med andra ord ta sitt samhällsekonomiska ansvar. Det har inte Pripps gjort, och det är det vi tycker är märkligt. Det är mot den bakgrunden som vi motionärer har drivit den här frågan. Vi hoppas givetvis att riksdagen skall fatta ett positivt beslut till stöd för våra motionskrav. I annat fall måste vi naturligtvis komma igen i det ena eller andra avseendet.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Bara ett par ord. Herr Börjesson missuppfattade kanske mig. Det är ju inte alls på det viset att vi motionärer underkänner utredningsmannen. Det är snarare precis tvärtom. Vi har – åtminstone jag – stort förtroende för den utredning som har tillsatts av industriministern. Jag anser att den utredningen är helt nödvändig för att vi skall kunna få en bättre struktur än vi har inom bryggeribranschen i dag.

Eftersom Fritz Börjesson var mycket positiv och sade att han inte hade någonting emot om vi motionärer fick litet röster på vårt yrkande tror jag att jag avstår från vidare yttrande i denna fråga. Jag tycker att Fritz Börjessons deklaration visade att han har en positiv syn på vårt yrkande, och jag är rätt tillfreds med det.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Då är kanske fru Jonäng och jag ganska överens. Hon säger att hon har ett mycket stort förtroende för enmansutredningen. Huvudskälet för utskottets ställningstagande är att man inte vill hemställa att riksdagen skall avge ytterligare skrivelser till regeringen när det pågår en så nyligen tillsatt utredning, som har väldigt litet kvar av den avsedda utredningstiden.

När jag sade att riksdagen inte kan gå in i de statliga företagen och stoppa investeringar menade jag naturligtvis inte detaljsaker. Jag menade de stora investeringar från Pripps sida som det här är. Jag vill bara påminna om att vi egentligen inte ens stoppade Stålverk 80. utan själva uppbromsningen kom från annat håll även om frågan passerade riksdagen flera gånger.

Jag har kvar mitt förtroende för utredningen. Det skall bli intressant att se vad den kommer fram till, i synnerhet som slutresultatet synes blir klart under sommarens lopp.

OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Vi vill ha stöd för vårt yrkande därför att vi i dessa båda motioner framför en hel del värdefulla synpunkter. Vi tycker att det vore angeläget att riksdagen så att säga markerade sin anslutning till dessa synpunkter genom att bifalla vårt förslag.

Pripps har som sagt nonchalerat vad man tidigare sagt från ansvarigt håll och nu satt i gång sitt bygge. Av den anledningen är det här företaget för sin fortsatta existens i stor utsträckning beroende av exporten, dels för att kunna utnyttja full kapacitet, dels för att kunna serva de få kvarvarande mindre bryggerierna.

Det är riktigt att Nord-Malt under de gångna åren har exporterat vissa kvantiteter malt. Exporten är dock utom i särskilda undantagsfall helt beroende av exportstöd inom ramen för den svenska jordbrukspolitiken. Detta stöd beror i sin tur dels på de internationella spannmålspriserna, dels på det svenska skörderesultatet. Exporten, som då måste omfatta 20 000–25 000 ton, kan därför inte under nu rådande förhållanden läggas till grund för en långsiktig produktionsplanering. Eftersom Pripps genom nybygget snart kommer att klara sitt eget maltbehov är det viktigt att utredningsmannen kommer med förslag till exportstöd så utformat, att det kan ligga till grund för en långsiktig produktionsplanering. Det är ett livsvillkor under nuvarande förhållanden, dels för att klara maltproduktionen till de mindre bryggerierna, som jag tidigare nämnt, dels för att göra Nord-Malt internationellt konkurrenskraftigt, vilket är en förutsättning för fortsatt drift.

Vi slåss för den här saken, Fritz Börjesson, för att vi bor i en region där vi måste slå vakt om varje arbetstillfälle. Jag kan nämna att vi under de två senaste åren förlorat över 600 arbetstillfällen i Söderhamn. Med de beslut som nu har fattats om nedläggning av en sulfitfabrik i Vagnsäter, där en hel ort drabbas och ytterligare 250 arbetstillfällen försvinner, och med de ytterligare inskränkningar som har aviserats på andra håll kommer inom en treårsperiod uppskattningsvis 1 000 arbetstillfällen att försvinna från denna lilla kommun. Det är då inte underligt att vi slåss med näbbar och klor för att i framtiden få behålla de arbetstillfällen vi har.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag anser att utskottet har tagit alltför lätt på våra motioner – utskottet har avstyrkt dem utan att kommentera dem särskilt mycket. Det är viktigt att våra synpunkter beaktas i utredningen. Dessutom skulle det vara hoppfullt för de anställda på Nord-Malt i Söderhamn om riksdagen avgav den viljeyttring som det innebär att man beaktar vad som har anförts i motionerna om åtgärder för att trygga fortsatt drift vid Nord-Malt.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Olle Östrand under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

*Nord-Malt AB:s
mälteri i Söder-
hamn*

Onsdagen den
12 april 1978

Förköpslagen

förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Olle Östrand begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 49 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Olle Östrand under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Olle Östrand begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 186
Nej - 100
Avstår - 13

§ 3 Förköpslagen

Föredrogs civilutskottets betänkande 1977/78:23 med anledning av motioner om förköpslagen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:847 av Gunnar Johansson (m) och Lars Schött (m),

1977/78:1371 av Per Olof Håkansson m. fl. (s), vari föreslagits att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att grund inte fanns för att vägra förköp med hänvisning till att utfäst underlag för den fortsatta fysiska riksplaneringen inte presenterats,

1977/78:1374 av Christer Nilsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle anta förslag till sådan ändring i förköpslagen som helt klargjorde att kommun för att få tillstånd till förköp endast behövde göra sannolikt att den behövde marken för tätbebyggelse eller därmed sammanhängande anordning.

1977/78:1382 av Karl-Erik Svartberg m. fl. (s), såvitt nu var i fråga (yrkandet 2), och

1977/78:1718 av Hans Wachtmeister m. fl. (m), såvitt nu var i fråga (yrkandet 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:847,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1718, yrkandet 2,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1371,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1374,
5. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1382, yrkandet 2.

Följande två reservationer hade avgivits av Per Bergman, Oskar Lindkvist, Lars Henrikson, Thure Jadestig, Birgitta Dahl, Magnus Persson och Per Olof Håkansson (samtliga s):

1. beträffande ovisshet om planförutsättningarna, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1371 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

2. beträffande prövning om tillstånd till förköp, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1374 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Per-Erik Nisser (m) och Göthe Knutson (m) beträffande hävning av förköp m. m.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jag skall bara göra några korta kommentarer till de två reservationerna, som gäller "Ovisshet om planförutsättningarna" och "Prövning om tillstånd till förköp".

I utskottets betänkande heter det:

"Varje för någon tid bestående ovisshet om planeringsförutsättningarna är, också enligt utskottets mening, till nackdel för samhällets utbyggande."

Detta är helt okontroversiellt, och även om det råkar stå i den del av betänkandet som det finns en reservation mot, så är både majoritet, reservanter och givetvis motionärer helt ense om detta. Men när man skall agera i ett läge där det sägs råda ovisshet om planförutsättningarna, är det slut på samstämmigheten. Majoriteten säger att man skall agera på följande sätt: "Regeringen har att i den av motionärerna beskrivna situationen vid prövning av frågan om tillstånd till förköp självfallet utgå från egna bedömningar av hur den slutliga planeringen kommer att konkret utfalla."

På detta sätt uttrycker man alltså, herr talman, sitt gillande av den nuvarande regeringens något underliga sätt att tillämpa förköpslagen. Den allmänt vedertagna meningen, som givetvis sammanfaller med vad som avsågs när förköpslagen tillskapades men som man nu går ifrån, är att det konkreta bedömningsunderlag som behövs för ett agerande enligt förköpslagen skall utgå från kommunala bedömningar, bl. a. genom beslut enligt byggnadslagen.

Utskottsmajoriteten accepterar alltså att man vid en prövning av ett förköpsärende i regeringen skall snegla på en kommande planprövning och därmed i praktiken göra något som närmast kan jämföras med en fastställelseprövning av plan enligt byggnadslagen.

Mot detta har givetvis kommunalmän av alla politiska färger protesterat, och reaktionen har varit mycket bitter på många håll inom alla politiska läger. Nu ställer utskottsmajoriteten upp till skydd för regeringens handlande, som

innebär en tånjning av de gränser som satts för hur förköpslagen skall få tillämpas. Det hade varit ärligare att på vanligt sätt lägga fram ett förslag om ändring av lagen, om det nu är det man vill åstadkomma, än att som nu köra över både riksdag, kommunala partivänner och andra på detta sätt.

Herr talman! Nu är det, och det vill jag gärna markera, inget fel på förköpslagen, utan mer på – för att uttrycka det litet vårdslöst – sinnelaget hos tillämparna.

Vad regeringen och utskottsmajoriteten gör – och det är kanske det allvarligaste – är att man på detta sätt effektivt tar död på kommunala planeringsinitiativ. Det kan ju inte vara någon mening med att försöka ta fram en plan på ett område, om regeringen i ett förköpsärende inom det aktuella området sagt att förköpet ogillas, eftersom markanvändningen inte skall ändras.

Vi har i de båda reservationerna utförligt utvecklat vår syn på dessa frågor, och jag kan därför stanna här och yrka bifall till de reservationer som fogats till civilutskottets betänkande nr 23.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Bakgrunden till motionen 1374 är att regeringen Fälldin hösten 1977 underkände en kommuns bedömning i ett förköpsärende.

Regeringen vägrade att ge en skärgårdskommun i södra Östergötland tillstånd till förköp av en fastighet trots att fastigheten ligger i ett område som enligt kommunplanen skall utvecklas för det rörliga friluftslivet. Vidare ligger fastigheten, som är belägen på en ö, i ett skärgårdsområde som enligt den fysiska riksplaneringen har riksintresse.

Som framgår av motionen krävs det mycket starka skäl för att regeringen skall kunna underkänna en kommuns bedömning i ett förköpsärende. Presenterar en kommun sannolikhetsskäl så föreligger juridiska förutsättningar att utöva förköpsrätten.

I det här redovisade fallet hade kommunen alltså gjort sannolikt att förköpsrätten skulle användas för att främja det rörliga friluftslivet. Trots detta vägrade statsrådet Elvy Olsson att ge kommunen tillstånd till förköp.

Den lagtolkning som regeringen gjort i det nu redovisade fallet av 1 § förköpslagen står i dålig överensstämmelse med förköpslagens anda och bokstav. Man kan också ifrågasätta om regeringsbeslutet överensstämmer med innehållet i expropriationslagen och byggnadslagen.

När statsrådet Elvy Olsson fattade sitt beslut borde hon ha tänkt på att den gamla lagen gäller även sedan vi har fått en ny regering, en uppfattning som f. ö. Per Olof Håkansson tangerade i sitt anförande.

Många av landets kommuner känner nu osäkerhet om hur förköpslagen skall tolkas. Detta förhållande kan leda till att kommunerna tvekar att engagera sig i förköpsärenden. Följden blir då spekulation och en sämre samhällsplanering.

Nämnas bör i sammanhanget att länsstyrelsen i Östergötlands län krävt att förköpslagen skall ändras så att tillstånd till förköp kan lämnas i den typ av

ärende jag här redovisat.

Utskottet är delat i sin syn på motionen. Den borgerliga utskottsmajoriteten vill avslå motionen, medan socialdemokraterna i utskottet ställer sig bakom de principiella resonemangen i motionen. I stället för motionens krav på lagändring förordar den socialdemokratiska utskottsgruppen att frågan om att förköpa mark för fritid och rekreation utreds.

Herr talman! Jag är helt nöjd med den behandling motionen fått i den socialdemokratiska reservationen och har därför inget yrkande.

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Förköpslagen

PER-ERIK NISSER (m):

Herr talman! Till civilutskottets betänkande nr 23 är fogat ett s. k. särskilt yttrande av de moderata ledamöterna. Detta särskilda yttrande baserar sig på två motioner, den ena nr 847 av Gunnar Johansson i Vrångeback och Lars Schött, den andra nr 1718 av Hans Wachtmeister i Johannishus m. fl. Båda behandlar den kommunala förköpslagen och därmed sammanhängande problem.

I motionen 847 yrkas på rätt till hävning av fastighetsutbud. Fall har förekommit då ägare av fastighet ämnat försälja denna till anförvant för ett relativt lågt pris. Kommunen har lagt sig emellan, hävdade lagen om förköp och sedan inköpt fastigheten, samtidigt som man hänvisat till och tillämpat det låga priset. Säljaren kan ej ta tillbaka utbudet.

Utatt att gå in på eventuella moraliska aspekter på kommunens handlande härvidlag, kan dock konstateras att åtskilliga nu tvekar att bjuda ut sina fastigheter. I en tid då ett större utbud vore mycket önskvärt ur prissynpunkt, får ett dylikt förfarande från det allmännas sida en rakt motsatt verkan. Frågan om hävningsrätt överses emellertid f. n. inom regeringens kansli. Om denna fråga i framtiden ändock ånyo skulle aktualiseras, ber vi att få återkomma.

I det särskilda yttrandet tas också med några ord upp den kommunala förköpsrätten av jordbruksfastigheter, belägna på specifik jordbruksmark, vilket bl. a. behandlas i motionen 1718 av Hans Wachtmeister i Johannishus m. fl.

Av utskottets skrivning skulle man kunna få intrycket att motionärerna är ute i s. k. ogjort väder. Så är dock ej förhållandet, herr talman. Tyvärr finns exempel på fall av transaktioner med förköpslagen som hjälpmedel på specifik jordbruksmark, trots att alternativ mark funnits tillgänglig. I några fall har förfarandet dragits inför domstol som avslagit förköpsförfarandet, men i andra fall har köp gått igenom, mycket kanske beroende på att den ena parten på grund av oförstånd, okunnighet eller av annan orsak icke låtit saken gå till prövning. Eftersom en ny syn på värdet av mark för livsmedelsproduktion nu börjat slå igenom, kommer måhända obligatoriskt prövningsförfarande att tillämpas gentemot alla kategorier av köpare, något som sedan länge förespråkats från moderata samlingspartiets sida.

Då kan man fråga sig om det över huvud taget behövs en förköpslag när det gäller specifik jordbruksmark. Det finns ju ett expropriationsförfarande att tillgå om behov föreligger. Det senare tvingar emellertid hugade spekulanter

att gå ut på marknaden efter marknadsekonomiska principer och inte, som nu åtskilliga gånger varit fallet, med förköpsklausulen som ett slags förtäckt hot i bakfickan. Det har i sin tur i flera fall haft en indirekt förlamande verkan på exempelvis investeringsviljan. Man får hoppas att förköpslagen härvidlag tas bort i framtiden. Men klarare linjer bör dras upp när det gäller förhållandet mellan det allmänna och den enskilde på detta område. F. n. finns i detta fall, herr talman, dock inget yrkande från vår sida.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! När civilutskottets betänkanden 23 och 24 nu äntligen har kommit upp till behandling skall vi försöka anstränga oss att också klara av dem på kort tid. De som har varit före mig i talarstolen i detta ärende har visat att man kan göra det. Dock några kommentarer.

I den motion som berördes av Per Olof Håkansson krävs att riksdagen skall göra ett uttalande om att förköp inte skall kunna vägras, förrän det i översiktlig planering gjorts klart att berörd mark kommer att omfattas av t. ex. skydd för jordbruket. Vi konstaterar, precis som Per Olof Håkansson citerade, att det naturligtvis blir svårigheter vid ovisshet om planeringsföresättningarna. Men i den situationen har regeringen självklart att göra en prövning utifrån egna bedömningar av hur den slutliga planeringen kommer att utfalla konkret. En sådan avvägning mellan eventuella olägenheter för kommunen och risken för att genomförandet av skyddet för jordbruksmark hindras eller försvåras leder då rätt naturligt till att regeringen ställer de mer långsiktiga perspektiven i förgrunden.

Detta gör att utskottet inte är berett att tillstyrka motionsförslaget, som ju har den faktiska innebörden att riktlinjerna för hushållning med mark och vatten inte skall tillämpas i förköpsärenden, förrän de har preciserats i kommunal planering. Till skillnad från vad Per Olof Håkansson sade menar vi att detta inte tar död på det kommunala initiativet. Tvärtom bör det sporra kommunalmännen till att så snart som möjligt komma fram med en bättre preciserad planering för att därmed få underlag för ett beslut. Det finns nämligen ingen undantagslös regel om att tillstånd skall vägras för varje förköp som berör jordbruksmark.

Får jag i anknytning härtill kommentera det inlägg som Per-Erik Nisser gjorde om det särskilda yttrande som moderata samlingspartiets företrädare i civilutskottet har fogat till detta betänkande. Det måste bero på en missuppfattning, när man säger att förköpslagen är ett uttryck för strävan att skapa ett kommunalt markmonopol. Som vi i svaret på de socialdemokratiska motionerna säger är förutsättningen för att en kommun skall få tillstånd att förvärva mark med stöd av förköpslagen att det är fråga om en förändring av markanvändningen. Däremot kan man inte förvärva jordbruks- eller skogsbruksfastigheter och fortsätta driften av jordbruket eller skogsbruket bara för nöjet att ha dem i kommunal ägo. Sätter sig säljare eller köpare emot detta, får kommunen inte tillstånd till förvärvet.

Den motion som Christer Nilsson talade om rör regeringens prövning av tillstånd till förköp. Förslaget i motionen är alltså att förköpslagen skall ändras

på så sätt att det klart framgår att kommunen endast behöver göra sannolikt att den behöver mark för angivet ändamål. Om då endera köpare eller säljare sätter sig emot förköpet, har regeringen att pröva frågan om tillstånd, en prövning som sker med tillämpning av 1 § förköpslagen. Det blir då en grannliga avvägning, eftersom det inte från någon sida gjorts gällande att regeringen har frihet att göra skönsmässiga bedömningar. Men samtidigt är det obesträtt att inte heller ett blankt påstående från kommunen att förköpsförutsättningarna är uppfyllda är tillräckligt för tillstånd. Därför måste motionärernas syfte vara att ersätta den gällande ordningen med en ordning, som klart begränsar regeringens prövning till ett konstaterande av att sannolika skäl finns för att kommunen behöver marken. Den formuleringen är ju lagstiftningsmässigt redan tillgodosedd, eftersom lagen är formulerad så. Det måste alltså ske ett ingripande i den prövningsmöjlighet som regeringen självklart måste ha.

Vi har inte funnit motiv för att nu ändra förköpslagen på det sätt som motionärerna har hemställt om, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Kjell Mattsson hävdar att det inte är fråga om att ta död på kommunala initiativ, och den medicin han anvisar för att lösa problemet är att man skall skynda på arbetet ute i kommunerna. Jag tycker att det är ett vårdslöst uttalande. I många fall ligger ju inte bristen på kommunal nivå utan högre upp t. ex. hos länsorgan – det kan t. o. m. vara statliga direktiv som saknas. Det har ju ingen som helst betydelse hur skyndsamt kommunen är när planeringsunderlag som skall finnas på länsstyrelsenivå saknas. Alltså tar utskottsmajoriteten död på kommunala initiativ.

Jag noterar också att Kjell Mattsson inte hade någon närmare förklaring till varför regeringen skall snegla åt någonting som jag har sagt liknar en fastställelseprövning av plan när det är fråga om ett förköpsärende. Det tycker jag var beklagligt. Jag tycker att det är lika beklagligt att utskottets ordförande ställer upp bakom tånjningen av motiveringarna för tillämpningen av förköpslagen.

PER-ERIK NISSER (m):

Herr talman! Motionerna som jag pläderade för förut vill naturligtvis inte förbjuda kommunen att köpa mark. Det är givet att om en kommun vill ha mark för byggnation etc. så skall den få det. Vad man emellertid kan reagera emot är att det har förekommit fall där kommunen har utnyttjat sin förköpsrätt på ett mindre snyggt sätt.

Om en person har tänkt sig att sälja en gård och kommunen kommer emellan, så bör kommunen ta upp nya förhandlingar med säljaren. Det görs naturligtvis i de allra flesta fall, men det har förekommit att så inte har skett. Avsikten med motionerna är, kan man säga, att försöka något förbättra den enskilda medborgarens ställning gentemot det allmänna i sådana här fall,

alltså att det allmänna och den enskilde medborgaren skall kunna resonera på något mera jämbördig fot så att säga än vad som kan ske i dag.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! I det aktuella fallet diskuterar vi inte, som Kjell Mattsson försöker göra gällande, ett blankt påstående från en kommuns sida. En kommun ville köpa en fastighet som skulle användas för det rörliga friluftslivet. Vidare låg fastigheten i ett område som hade riksintresse.

Jag tycker att Kjell Mattssons inlägg är ett nytt bevis för att regeringen Fälldin har en annan syn på förköpslagen än den tidigare socialdemokratiska regeringen hade.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! En kommentar till Per Olof Håkansson's replik till mig. Jag är medveten om att det kommunala planeringsarbetet inte ensamt avgör när man har möjlighet att börja ta ett planerat område i anspråk. Det kan vara långa behandlingstider både hos länsorgan och hos regeringar av olika färg.

Vad beträffar det fall som tagits till intäkt för motionsyrkandet vill jag säga att beslutet att kommunen inte fick förköpa ju inte hindrar att den kommunala planeringen skyndas på, om det i det konkreta fallet är fråga om ett område som man anser sig behöva bebygga. Vi har ju hela skalan av möjligheter att lösa markfrågorna: frivilliga köp, förköp – en möjlighet som enligt vad som står i reservationen eventuellt kan vara försatt – och ytterst expropriation.

Vi har tidigare vid varje riksdag varit överens om att man skulle använda förköpslagen bara vid de tillfällen då det finns ett klart behov av förändrad markanvändning. Det finns, som vi ser det, ingen anledning för kommunen att köpa mark som man inte är säker på att man kommer att förändra användningen av. Det finns alltså möjligheter att förvärva marken i ett senare skede när beslut föreligger hos myndigheter som eventuellt skall fastställa den kommunala planen.

Detta gör att vi inte har funnit motiv för att nu vidta någon sådan förändring av förköpslagen som motionärerna har yrkat på.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Får jag först notera två saker.

Kjell Mattsson vill flytta prövningen av behovet från kommunen till regeringen. Det är det ena. Det andra är att han vill på sitt sätt radera ut förköpslagen och tala för expropriationslagen.

Som en kommentar till hans senaste inlägg vill jag säga att kommunen kan vara helt enig när det gäller markanvändningen, medan man på länsnivå kan anse raka motsatsen. Vilken situation befinner sig då kommunen i? Det kan på kommunal nivå råda full enighet i ett förköpsärende, varefter det kommer till regeringen som säger nej. Är det någon mening med att kommunen tar fram en byggnadsplan eller en stadsplan med en ändring av markanvänd-

ningen, då avslag på förköpet har motiverats med att markanvändningen inte skall ändras? Man tar, enligt min mening, död på det kommunala initiativet.

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Förköpslagen

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! I riksdagen fattade vi 1972 beslut om det omfattande planeringsarbete som den fysiska riksplaneringen innebar. Riksplaneringen får inte sätta stopp för detaljplaneringen. Man måste kunna exploatera olika områden för vissa ändamål även under riksplaneringsarbetet. Tanken med riksplaneringen är dock att man skall få möjlighet att hävda vissa principiella riktlinjer för markanvändningen, vilket naturligtvis medför problem för somliga kommuner i vissa avseenden.

Jag vill emellertid bestämt bestrida att vi vill flytta beslutanderätten till regeringen. Regeringen har fått den aktuella frågan för prövning, därför att det har rått delade meningar i den berörda kommunen, om förköpslagen skulle användas eller ej. Jag hävdar ånyo att pressen från den kommunala planeringens sida är det enda som kan få länsorgan, och slutligen också regeringen, att ta ställning till den konkreta planeringen i en kommun.

PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Kommunens initiativ i detta avseende kan också mycket väl överensstämma med vad riksdagen har slagit fast i fråga om den fysiska riksplaneringen. Ett verkligt bekymmer är emellertid de vilseledande uttalandena av skilda företrädare för regeringen Fälldin beträffande markfrågor, vilket också Christer Nilsson påpekat.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Olof Håkansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Per Bergman m. fl.

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Markförvärvslån

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Olof Håkansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 145
Avstår - 2

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Per Olof Håkansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Per Bergman m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Per Olof Håkansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 145
Avstår - 2

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Markförvärvslån

Föredrogs civilutskottets betänkande 1977/78:24 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser markförvärvslån jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100 bilaga 16 (bostadsdepartementet) (s. 171-174) föreslagit riksdagen att

1. medge att beslut om markförvärvslån meddelades intill ett belopp av 208 000 000 kr. under budgetåret 1978/79.

2. till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:861 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga

föreslagits

1. att riksdagen vid behandlingen av anslaget under IV:14, bil. 16, i budgetpropositionen, till Lånefonden för kommunala markförvärv anvisade ett investeringsanslag på 100 000 000 kr. för budgetåret 1978/79,

2. att riksdagen beslutade att amorteringstiden för markförvärvslån förlängdes till femton år, varav de första fem åren amorteringsfria,

1977/78:1382 av Karl-Erik Svartberg m. fl. (s), såvitt nu var i fråga (yrkandet 3), och

1977/78:1682 av Hans Gustafsson (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1682,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1382, yrkandet 3,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:861, yrkandet 2,

4. att riksdagen med bifall till regeringens förslag medgav att beslut om markförvärvslån meddelades intill ett belopp av 208 000 000 kr. under budgetåret 1978/79.

5. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1977/78:861, yrkandet 1, på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1978/79 anvisade ett investeringsanslag av 50 000 000 kr.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Markpriserna har aldrig ökat så mycket som under de senaste 10–15 åren. De allt högre kostnaderna har bl. a. inneburit att stora grupper av människor utestängs från alla valmöjligheter i boendet. Sedan mitten av 1960-talet har värdet på all mark stigit markant. Värdeökningen har varit särskilt betydande i landets största tätorter men även i landet i övrigt.

Detta har givit upphov till problem för kommuner och enskilda i form av ökade förmögenhetsklyftor, segregation i boendet, svårigheter att köpa ny bostadsmark, svårigheter att sanera äldre fastigheter, ökade kostnader för markberedskap osv. De sociala konsekvenserna har blivit allt svårare.

Om inget radikalt görs för att hindra allt detta, kommer problemet med markvärdeökningar att förvärras. Nu krävs både ökat bostadsbyggande och byggande av offentliga anläggningar. Knappheten på mark kommer troligen att öka, vilket innebär risk för ökade reala markpriser.

Trots att den nya expropriationslagen från 1972 och markvillkoret från 1974 verkat något hämmande på fastighets- och markpriserna, och trots att en ny bygglag eventuellt kan få samma effekt, talar det mesta för att priserna kommer att fortsätta att stiga kraftigt.

Redan i arbetarrörelsens efterkrigsprogram framfördes kravet på ett samhälleligt markägande som en förutsättning för bl. a. en socialt inriktad bostadspolitik. Tyvärr blev inte förväntningarna infrjade i 1947 års bygglagstiftning. Genom olika förändringar har samhället senare skaffat sig ökat ansvar och ökade befogenheter, som emellertid har visat sig vara otillräckliga. Dessa förändringar har inte löst frågan om kommunernas möjligheter att föra

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Markförvärvslån

en aktiv markpolitik och driva tillbaka privatbyggmästare, byggmaterialproducenter och affärsbanker. Inte heller har de hindrat privata fastighetsägare att i rätt betydande utsträckning engagera sig i både exploaterings- och planeringsområden i samråd – och ofta lierade – med privata bygg- och finansintressen, ofta med hjälp av statliga lån.

De medel som kommunerna i dag har till sitt förfogande är otillräckliga. Den enda effektiva metoden att stoppa markprisstegringar och kapitalintressen, och stoppa den del av hyresutplundringen som har sitt upphov i markspekulation, är att samhället – kommunerna – blir ägare till all mark, avsedd för samhälls- och bostadsbyggnad.

Det är möjligt att den från regeringen flera gånger aviserade nya bygglagstiftningen kommer att innehålla förslag som kan förändra nuvarande förhållanden i positiv riktning. Från vpk återkommer vi i anslutning till behandlingen av det ärendet med förslag till vissa markpolitiska åtgärder. Vi anser att ett reellt samhällligt planmonopol, som inte begränsas av ekonomiska vinstintressen, måste skapas – ett planmonopol som även kan lösa grundläggande problem inom markprisutvecklingen.

Bostadsmarknaden kan inte få fungera som en fri konkurrensmarknad – det går inte att förena med en bostadspolitik med ett riktigt socialt innehåll. Detta gäller alla led på bostadsmarknaden – från mark och kapital till det färdiga huset. Man måste därför göra slut på ett system som bygger på vinst- och profitintressen.

Vårt parti har alltsedan 1930-talets början tagit olika initiativ och ställt förslag i syfte att bekämpa markspekulation, att underlätta för kommunerna att äga mark och att upplåta den med tomträtt. Den försämring som genomfördes av 1975 års riksdag, mot vårt partis röster, genom förkortningen av amorteringstiden för markförvärvslån var olycklig och har fått negativa konsekvenser för kommunerna. Ett stort antal kommuner, bostadsstyrelsen och andra sakkunniga har också vid olika tillfällen påtalat detta och föreslagit en återgång till vad som gällde före 1976, nämligen en längre amorteringstid. En återgång till längre amorteringstider och en utökning av den amorteringsfria tiden för markförvärvslån menar vi måste genomföras utan dröjsmål.

Civilutskottet anför i sitt betänkande nr 24, som vi nu behandlar, i den mycket knapphändiga motiveringen för avslag på vår motion att enligt utskottets mening frågan inte tillförts några nya synpunkter. Jag vill nog i det sammanhanget hävda att det i motionen anförts nya synpunkter. Bl. a. ges här exempel på krav på mark för delvis nya och utökade ändamål.

Utskottet förbigår också helt frågan om vilken positiv betydelse en förlängning av amorteringstiden och tiden för amorteringsfrihet skulle få för kommunernas markförsörjning och för kommunernas ekonomi. Det handlar här om viktiga frågor och problem både för kommuner och för enskilda människor som bostadskonsumenter. Frågornas karaktär och det sätt på vilket de löses har ett klart samband med bl. a. boendesegregationen och får långt gående sociala konsekvenser. Förslagen borde enligt vår mening, inte minst mot bakgrunden av de försämringar som skett fr. o. m. 1976, ha blivit föremål för en utförlig behandling, som redovisas i betänkandet.

Den önskade ökningen av lån för kommunernas markförvärv som vi motionärer vill åstadkomma har inte följts upp i motionen med något konkret delyrkande om en vidgning av beslutsramens 208 milj. kr., men denna beslutsram ger som bekant utrymme för en långivning som är 33 milj. kr. större än långivningen för föregående budgetår. Såvitt vi har kunnat finna ger vidare den behållning som finns i lånefonden för kommunala markförvärv och de amorteringar som tillkommer utrymme för en sådan ökning som vi föreslår.

För att markera behovet av ett ökat kommunalt markförvärv och med stöd av långivningen har vi emellertid föreslagit att investeringsanslaget för budgetåret 1978/79 skall höjas med 50 milj. kr. till 100 milj. kr. Det är f. ö. bara 5 milj. kr. mer än vad bostadsstyrelsen har kommit fram till i sin beräkning av anslagsbehovet.

Herr talman! Jag vill med det anförda yrka bifall till motionen 861.

KJELL MATTSSON (c):

Herr talman! Förslagen i regeringens budgetproposition och de yrkanden som har ställts på det bostadspolitiska området från olika partier och av olika motionärer skall vi i utskottet ta upp i ett betänkande som kommer att behandlas i kammaren senare under detta riksmöte. De bostadspolitiska ärenden som riksdagen nyligen har behandlat och det som redovisas i detta betänkande är specialfrågor. I betänkandet nr 24 behandlas markförvärvslånefonden och villkoren för lån ur denna.

Det är riktigt som Lars Werner nämnde att villkoren för lån ur markförvärvslånefonden ändrades av 1975 års riksdag. Amorteringstiden förkortades från tio till sju år. I samband med förändringar av de bostadspolitiska instrumenten, bl. a. införandet av markvillkoret, menade man att det inte fanns anledning för kommunerna att ha så stor markreserv som de tidigare haft.

Trots att vpk nu genom Lars Werners inlägg här i rätt stor utsträckning tar upp bostadspolitiska frågor i största allmänhet skall jag inte gå in på de välkända argument som framförts från vpk:s sida, utan jag skall hålla mig till markförvärvslånefonden.

Vpk yrkar på nytt att amorteringsvillkoren skall förbättras på det sätt som föreslås i motionen 861. Då hänvisar vi emellertid till bl. a. det som jag redan har nämnt, nämligen motiven för ändringen vid 1975 års riksdag och att det därefter inte har tillkommit någonting nytt som gör att vi vill ändra amorteringsvillkoren på det sätt som motionärerna föreslår. Att man bör få gynnsammare villkor kan naturligtvis alltid av låntagaren framställas såsom önskvärt och angeläget, men vi avslog dessa önskemål vid föregående riksmöte, bl. a. med hänvisning till – utöver det jag redan har nämnt – budgetmässiga avvägningar.

När det sedan gäller regeringens möjlighet att bevilja markförvärvslån är ramen på 208 milj. kr. styrande. Mot beräkningen 208 milj. kr. har inga erinringar framförts. Däremot vill man på vpk-håll höja investeringsanslaget med 50 milj. kr. Det har emellertid ingen betydelse i verkligheten, utan

styrande för omfattningen av långivningen är beslutsramen, och mot den har, som jag nyss sade, ingen erinran riktats.

Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan.

LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Kjell Mattsson säger att kommunerna inte behöver ha stor markreserv på grund av de bostadspolitiska intentioner som anfördes när beslutet fattades 1975. Jag delar inte den uppfattningen. Jag menar att kommunerna oavsett om bostadspolitiska intentioner anföras som skäl eller inte – eller kanske därför att man anförde dem – behöver minst lika stor markreserv nu som tidigare.

Resonemanget om beslutet av ram kontra investeringsanslag kanske är ointressant i och för sig, eftersom man varken i regeringen eller i civilutskottet är beredd att föreslå några sådana förändringar av lånemöjligheter eller villkor som enligt vårt partis uppfattning och bostadsstyrelsens mening skulle behövas för att bl. a. kunna fullfölja intentionerna i fråga om markvillkoren.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 861 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 861 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 288
Nej – 11
Avstår – 2

Mom. 4

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 861 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Werner begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 24 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 861 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Werner begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	287
Nej	-	10
Avstår	-	2

§ 5 Inrättande av ett aktiebolag för export av tjänster till u-länder

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:44 med anledning av propositionen 1977/78:101 med förslag om tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 i vad avser teckning av aktier i ett bolag för export av tjänster till u-länder jämte motion.

I propositionen 1977/78:101 bilaga 8 (handelsdepartementet) hade regeringen under punkten 2 (s. 34) föreslagit riksdagen att till Teckning av aktier i ett bolag för export av tjänster till u-länder på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.

Riksdagen beslöt i juni 1977 (prop. 1976/77:83, NU 1976/77:47, rskr 1976/77:332) att staten skulle bilda ett bolag tillsammans med näringslivet för försäljning av tjänster till u-länder. Bolagets uppgift skulle vara att mot betalning ställa svensk kompetens och kapacitet inom tjänstesektorn till förfogande för u-länderna. Bolaget skulle till en början vara inriktat mot utbildningsområdet men skulle senare kunna vara verksamt inom hela den tjänstesektor som offentliga myndigheter var ansvariga för. Det skulle ha karaktären av ett konsultbolag och bedrivas på affärsmässiga grunder. Regeringen hade i samarbete med Sveriges industriförbund undersökt frågor om bolagets ägarstruktur, organisation och budget. Staten och representanter för näringslivet stod nu i beredskap att bilda ett aktiebolag av vars

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

*Inrättande av ett
aktiebolag för
export av tjänster
till u-länder*

Onsdagen den
12 april 1978

*Inrättande av ett
aktiebolag för
export av tjänster
till u-länder*

aktiekapital, som fick uppgå till högst 10 milj. kr., staten skulle teckna hälften. Näringslivets andel kom att ägas av ett holdingbolag som bildades av intressentföretagen. Bland dessa fanns representanter för verkstadsindustrin, läromedelsindustrin och konsultverksamhet. Bolaget kom att erbjuda sina tjänster till myndigheter, organisationer och företag i u-länder och i Sverige.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:1309 av Olof Palme m. fl. (s) vari hemställts att riksdagen skulle

1. avslå regeringens förslag att till Teckning av aktier i ett bolag för export av tjänster till u-länder skulle på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisas ett investeringsanslag av 5 milj. kr.,

2. hos regeringen begära ett preciserat förslag om inrättande av ett helstatligt aktiebolag för export av utbildningstjänster till u-länder.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:101 bilaga 8 punkten 2 och med avslag på motionen 1977/78:1309 till Teckning av aktier i ett bolag för export av tjänster till u-länder på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fonden för statens aktier anvisade ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av Ingvar Svanberg, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Ivar Högström, Lennart Pettersson, Sivert Andersson och Rune Johansson i Ljungby (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:1309 skulle

1. avslå propositionen 1977/78:101 bilaga 8 punkten 2,

2. hos regeringen begära ett preciserat förslag om inrättande av ett helstatligt aktiebolag för export av utbildningstjänster till u-länder.

WIVI-ANNE RADESJÖ (s):

Herr talman! Vi behandlade här i kammaren den 1 juni 1977 en socialdemokratisk motion som var avlämnad med anledning av en proposition om exportfrämjande åtgärder, i vilken regeringen begärde att få ett bemyndigande att teckna aktier till ett värde av 5 milj. kr. i ett bolag för export av utbildningstjänster till u-länder. Det tänkta bolaget skulle ha ett aktiekapital av 10 milj. kr. De övriga 5 miljonerna skulle satsas av det privata näringslivet.

Vi socialdemokrater menar att ett organ för export av utbildningstjänster bör inrättas, men vi anser att ett sådant bör vara helstatligt. Verksamheten bör inte kopplas samman med leverantörsintressen. Vi ansåg, och vi anser fortfarande, att den proposition som behandlades förra året inte var tillräckligt klagörande vad gällde projektval eller former för samverkan med de biståndsorgan som redan fanns. Vi yrkade därför avslag i den delen på propositionen 1976/77:83, men den borgerliga majoriteten i kammaren röstade ner oss.

I det betänkande från näringsutskottet som vi behandlar i dag har vi åter att ta ställning till samma fråga. Den här gången gäller det de pengar som begärs av regeringen på tilläggsbudget II. Då vi fortfarande anser att de grundläggande invändningarna mot projektet kvarstår, yrkar vi avslag på propositionen 1977/78:101 när det gäller den här punkten. Vi menar att det finns viktiga skäl för att inte fatta ett beslut i dag. I vår motion 1977/78:1309 skriver vi att förslaget om ett bolag för export av tjänster till u-länder bör behandlas i den proposition som bygger på förslagen från industribiståndsutredningen. Där skulle denna fråga naturligt kunna komma in i diskussionen om det bredare samarbetet med u-länderna. Denna proposition har i dagarna lagts på riksdagens bord, men jag har inte heller i den kunnat finna att något mer utförligt bakgrundsmaterial för den här frågan är presenterat.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen vid näringsutskottets betänkande 1977/78:44.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Det var bara för drygt ett år sedan som regeringen begärde riksdagens bemyndigande att teckna aktier intill 5 milj. kr. i ett bolag för export av tjänster främst inom utbildningsområdet.

I samband med behandlingen i riksdagen uttalade näringsutskottet att förslaget enligt utskottets mening var ett konstruktivt bidrag till vår strävan att finna nya vägar för vår export. Allmän enighet rådde om behovet av detta bolag. Det framkom tydligt av kammarens debatt att så var fallet. Vad oenighet uppstod om var utformningen av bolaget.

Beträffande frågan om i vilken utsträckning som staten skulle engageras i bolaget fann man det rimligt att de företag som har erfarenhet av dylik export borde vara företrädare i det bolag som skall sköta exporten. Många goda skäl talade för att man borde åstadkomma en flexibel organisation, där näringslivets kunskaper på området kunde komma till rätt användning. Riksdagen följde som bekant näringsutskottets bedömning i dessa hänseenden.

I tilläggsbudget II omtalas att staten och representanter för näringslivet nu står beredda att bilda det aktiebolag som riksdagen uttalade sig för förra året. Näringslivets hälftenandel av aktiekapitalet skall, som redovisas i det betänkande som behandlas i dag, ägas av ett holdingbolag, bildat av intressentföretagen.

Det kan sålunda konstateras att samarbetsprojektet framskridit så långt, att det måste redovisas mycket starka skäl för att avbryta detta. Reservanterna har varken i reservationen eller på annat sätt kunnat redovisa sådana skäl. Icke heller har det i övrigt framkommit några sådana upplysningar i ärendet som kan motivera ett ändrat ställningstagande från utskottets sida. Vad sedan gäller den information om bolagets organisation och planerade verksamhet som utskottet begärde i samband med behandlingen förra året kan dessa skyldigheter anses fullgjorda genom att företrädare för handelsdepartementet inför utskottet har lämnat upplysningar i ärendet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Ingvar Svanberg m. fl. och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Wivi-Anne Radesjö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Wivi-Anne Radesjö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 144
Avstår - 2

§ 6 Föredrogs finansutskottets betänkande 1977/78:21 med anledning av i propositionen 1977/78:100 framlagda förslag såvitt avser de kungl. hov- och slotsstaterna jämte motion.

Punkten 1

Kungl. hovstaten

I denna punkt hemställde utskottet, som tillstyrkt regeringens i propositionen 1977/78:100 bilaga 4 (budgetdepartementet) under punkten A 1 (s. 1) framlagda förslag.

att riksdagen till Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning för budgetåret 1978/79 anvisade ett anslag av 7 150 000 kr.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan meddela de ärade ledamöterna att jag efter ett mycket kort inlägg kommer att begära votering. Så om de inte vill trötta sig i onödan kan de lugnt sitta kvar på sina platser.

I finansutskottets betänkande nr 21 tillstyrker utskottet regeringens förslag om att 7 150 000 kr. skall användas till Konungens och det Kungl. Husets hovhållning. Vänsterpartiet kommunisterna är, som alla vet, motståndare till monarkin. I motion till detta riksmöte har vi ånyo krävt monarkins avskaffande och övergång till republik. Denna motion har ännu inte behandlats. Vi vet emellertid att det i riksdagen finns en mycket stor grupp ledamöter som genom programmatiska uttalanden av det parti de tillhör är förpliktade att stödja kravet på republik. Om man därtill lägger röster från vissa borgerliga ledamöter, som förklarat sig vara principiella republikaner, är det frågan om det inte i själva verket kan bli majoritet för vpk:s motion. I varje fall kan inte detta i förväg uteslutas.

Jag finner det synnerligen ologiskt att riksdagen ena veckan skulle anslå

medel till en monarki som den kanske redan nästa vecka beslutar att avskaffa.

Herr talman! Med utgångspunkt i en republikansk grundsyn, som jag vet delas av många ledamöter i denna kammare, yrkar jag avslag på finansutskottets hemställan under punkten 1.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! På en punkt har jag samma ambition som C.-H. Hermansson, nämligen när det gäller att försöka spara på krafterna för kammarens ledamöter. Jag ber därför att få nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan..

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på dels bifall till, dels avslag på utskottets hemställan, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 21 punkten 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren avslagit utskottets hemställan.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	283
Nej	-	14
Avstår	-	7

Punkterna 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 7 Guadeloupemedlen

Föredrogs finansutskottets betänkande 1977/78:22 med anledning av motioner om en utredning rörande Guadeloupemedlen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:217 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde en allsidigt sammansatt utredning för att klarlägga huruvida kronprins Karl Johan sanningsenligt eller sanningslöst redogjorde för hur det förhöll sig med äganderätten till ön Guadeloupe under

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Guadeloupemedlen

tiden mars 1813–maj 1814, samt

1977/78:230 av Gustav Lorentzon m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om en förutsättningslös utredning avsedd att undersöka lagligheten i Karl Johans beteende i Guadeloupeaffären och därmed rätten till den inkomst det svenska kungahuset genom detta beteende lyckades tillskansa sig.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:217 och 1977/78:230.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! En fråga har på sistone återkommit i offentlig diskussion. Det är frågan om den ekonomiska brottsligheten.

Den ekonomiska brottsligheten uppfattas med all rätt som grovt stötande. En klick rika människor rufflar till sig fördelar, som andra får dyrt betala. De uppträder hänsynslöst mot enskilda och utnyttjar det allmänna. Med juridiska finter och kontakter i den högre byråkratin lyckas de undvika att deras förehavanden granskas.

Guadeloupefrågan är ett exempel på en form av ekonomisk brottslighet i det förflutna. Den visar också hur höga ämbetsmän täckt över ett grovt olagligt förfarande.

Är det berättigat att 1978 ta upp en rättsaffär från 1815? Ja, det är berättigat. För det första får skattebetalarna alltjämt betala ut medel till den svenske kungens privata bruk på grund av denna rättsaffär. För det andra är ett brott mot stat och nation inte mindre korrupperande därför att det fått gammal hävd och täckts över av ett räddhågat och vördsamt finansutskott.

Kungen får av svenska staten 300 000 kronor utöver sitt apanage och andra materiella fördelar. I budgeten kan det se ut som nålpenngar. Men praktiskt kan man se det annorlunda. De pengarna hade årligen räddat ett dussin föräldrar som är i desperat behov av daghemsplats. De hade räckt till att anställa några stödlärare som kunnat hjälpa flera klasser missgynnade barn att inte slås ut. Om arbetarna vid Haldens fabriker i Fritsla fått de pengarna som lån, kunde de behållit sin fabrik, som de övertagit, och räddat sina jobb.

Vad har kungahuset för rätt till dessa pengar? Ingen. Anslaget har tillkommit genom ett i dubbel måtto brottsligt förfarande. Brottsligt både enligt nutida och enligt dåtida lagstiftning. Stöld från det allmänna, bedrägligt förfarande och bestickning handlar det om.

England avträdde enligt en förbundstraktat år 1813 ön Guadeloupe till Sverige. Det skedde i utbyte mot att Sverige ställde upp på Englands sida i kriget mot Napoleon.

Vid krigsslutet såldes ön till Frankrike. Den svenske tronföljaren Karl Johan påstod då att ön avträtts som kungahusets personliga egendom. Enligt honom var det han som sålde ön till Frankrike. Med en del av de pengarna betalade han Sveriges statsskuld. I utbyte avpressade han riksdagen den årliga, eviga räntan som vi i dag diskuterar. Det skedde i ett beslut av

ständerna med anledning av en kunglig proposition 1815.

Två frågor är rättsligt grundläggande. För det första: Till vem avträdde England ön? Vem ägde den efter 1813? För det andra: Är riksdagsbeslutet från 1815 om att inrätta räntan lagligt eller olagligt?

Traktaten av 1813 mellan England och Sverige är helt klar. Hans brittiska majestät överlämnar till Hans svenska majestät ön Guadeloupe. Enligt då gällande praxis betyder detta att ön lämnades över från brittiska kronan till svenska kronan. En traktat kan bara ingås mellan stater, inte mellan personer. Ön Guadeloupe tillhörde inte den engelske kungen personligen, och det var givetvis inte denne personligen som avsågs med formuleringen "Hans brittiska majestät". Motsvarande gäller för den svenske kungen i egenskap av traktatslutare för svenska kronan. Paragrafen om Guadeloupe ingår i en traktat, där man i andra moment använder samma termer om de båda statsöverhuvudena. Om man avsett att Guadeloupe skulle överlämnas till den svenske kungen eller tronföljaren personligen hade man givetvis inte valt samma formulering som i traktaten i övrigt, där man ju fastslog de båda staternas förpliktelser mot varandra. Saken är i detta stycke helt klar.

Till yttermera visso kan man notera att traktaten skulle underställas det brittiska parlamentet för godkännande. I parlamentsdebatten talas hela tiden – också från brittiske utrikesministern – om att ön skall överlämnas till Sverige. Ingen antydning förekommer om att den hade med den svenske kungens och hans arvingars personliga affärer att göra.

Vi känner till att Norge som ett led i stormaktspelet vid samma tid frånrövades Danmark och tillfördes det svenska riket. Också i denna överenskommelse var den svenske kungen fördragsslutande part. Men ingen gör rimligen gällande att Norge för den skull övergick i den svenske kungens personliga ägo. Kungen var naturligtvis ett uttryck för kronans rättsliga handlande.

Genom en proposition år 1815 ville Karl Johan gör gällande att traktaten innebar hans personliga äganderätt till ön. Han hade då sålt denna till Frankrike. Avtalet med Frankrike har emellertid samma terminologi som alla andra avtal, och de franska och svenska majestäten framträder givetvis också här som representanter för den franska och den svenska kronan. I annat fall skulle naturligtvis något i formuleringen sagt att köpet var en akt mellan franska staten och den svenske monarken personligen. Någon sådan skillnad i formuleringen finns inte.

Propositionen år 1815 brukar nämnas som ett argument för att riksdagen godkänt Karl Johans anspråk. Detta är givetvis fel. En riksdag kan över huvud taget inte ersätta en kunglig person för något som denne aldrig ägt. Är monarkens tolkning av traktaten från 1813 olaglig, är givetvis riksdagsbeslut grundade därpå också olagliga. Men vad värre är:

Det finns belägg i samtida korrespondens för att medlemmar av statsrådet var av den uppfattningen att ön var svensk egendom. Men i slutet av 1814 – lagom innan beslutet om den nämnda propositionen fattades – ändrade dessa statsråd plötsligt uppfattning. Det finns likaledes belägg för att kronprinsen personligen lät utbetala 70 000 resp. 35 000 till två ledande statsråd,

Engeström och Wetterstedt. Fr. o. m. 1816 fick även övriga medlemmar av statsrådet av tronföljaren Karl Johan en "löneförstärkning" med 20 000 riksdaler. Så går det till i bättre familjer!

Vad krävs egentligen mer av bevis? Är inte saken uppenbar? Har den inte hela tiden varit uppenbar? Helt visst är det så. Desto klarare framgår detta sedan Teleförbundets ordförande Sten Sjöberg i sin bok "En furstlig svindel" publicerat nytt material ur brittiska arkiv.

Utskottsbetänkandet är upprörande ur två synvinklar. För det första är det upprörande därför att utskottet påstår att inget nytt inträffat sedan frågan var uppe år 1957. Det är i sak oriktigt, och det vet utskottet. För det andra är det upprörande därför att utskottet inte ens vågar utreda vad som är uppenbart brottsliga förfaranden. Det är häpnadsväckande att man tror att ett brottsligt förfarande kan täckas över eller göras om intet av ett riksdagsbeslut. Riksdagen kan inte godkänna vad som är ett brott mot landets lagar. Ett sådant godkännande är författningsenligt omöjligt och i sig självt olagligt. Att finansutskottet inte vill inse detta för alla uppenbara faktum är beklämmande.

Slutligen det kanske mest beklämmande av allt! Arbetarrörelsen i detta land har i sin programmatiska och ideologiska inställning alltid varit emot politiskt och ekonomiskt suffens som förekommit i svenska hovkretsar. Arbetarrörelsen är av tradition republikansk. Det socialdemokratiska partiets ledande män under senare år har dock gjort sitt bästa för att glömma bort de republikanska idéerna. Men de borde i alla fall i denna fråga ha stått upp för att försvara rätten att göra upp med det ekonomiska brott, vars följd det svenska folket måste betala för ännu efter 163 år och för all översködlig framtid. Man är ju också överens om kvinnlig tronföljd.

Det har dock funnits politiskt resliga män i detta parti, exempelvis Fredrik Vilhelm Thorsson, som i en motion den 26 januari 1908 – det är 70 år sedan dess – krävde att Guadelouperäntan skulle indragas.

Thorsson gick egentligen mycket längre än vad vi gör i vpk-motionen nr 230, där vi hemställer om en förutsättningslös utredning, avsedd att undersöka lagligheten i Karl Johans beteende i Guadeloupeaffären och därmed förutsättningarna för den inkomst det svenska kungahuset genom detta beteende lyckats tillskansa sig under alla dessa år.

Socialdemokraterna förfogade den gången, dvs. när Thorsson för 70 år sedan tog upp frågan i dåvarande parlamentet, över endast 15 mandat i andra kammaren, men Thorsson samlade 50 röster för bifall till sin motion. Varifrån SAP den gången fick sitt stöd har diskuterats. Det ansågs som sannolikt att det var åtskilliga liberaler som röstade för motionen. Var står liberalerna i dag?

Om en liten stund kommer denna talarstol att ännu ännu av en liberal. Han kommer att förfäktas en helt annan uppfattning än jag och argumentera på samma sätt som högermännen gjorde för 70 år sedan mot Thorsson och Branting. Det är dagens liberala.

I debatten i kammaren för 70 år sedan fick Thorsson kraftigt stöd av hövdingen Hjalmar Branting. Men det är ju länge sedan dess – och många

kulinariska maträtter har avnjutits av frackprydda middagsätare vid Konungens bord och sköljts ned med de godaste viner.

Den gamle skomakaren Thorsson räknade nog knappast med att tiderna och människorna så kunde förändras. Fortfarande har dock SAP republikkravet inskrivet i sitt partiprogram.

Med stöd av republikkravet i SAP-programmet har enskilda riksdagsledamöter från SAP aktualiserat Karl Johans ekonomiska svindlerier. Även kommunisterna har tidigare motionerat i denna fråga i riksdagen. Det var under den tid då det fanns s. k. arbetarmajoritet i riksdagen. Trots detta föll frågan, och kungahuset åtnjuter fortfarande lönen för Karl Johans skicklighet i att muta svenska statsråd: de 300 000 kr. som svenska skattebetalare årligen måste betala.

Herr talman! Det finns tillräckligt många exempel på att myndigheter täcker och skyddar varandra när samhällskritiken riktar sig mot oegentligheter. Finansutskottet och riksdagen bör inte sälla sig till dem som i strid med lag och rätt hänger sig åt sådana falska lojaliteter. Svindeln bör i stället avslöjas. Jag yrkar bifall till vpk:s motion.

För oss alla i denna kammare som räknar oss som republikaner är det möjligt att manifesteras 70-årsminnet av Thorssons motion och Thorssons och Hjalmar Brantings kamp i Sveriges riksdag för 70 år sedan, året 1908. Det är samma fråga som står i centrum vid voteringen i denna kammare om en kort stund.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Det svenska kungahuset har alltsedan 1815, som Gustav Lorentzon sade, haft ett betydande belopp att röra sig med vid sidan av det ordinarie anslaget. Möjligt är att man i monarkistiska kretsar betraktar de 300 000 kronorna som nålpengar. Men i dagens läge, när ropen om återhållsamhet skallar i denna riksdag, finns det anledning att starkt ifrågasätta slik generositet.

Jag skall inte gå igenom hela den historiska bakgrunden. För det räcker inga tio minuter, och de som är intresserade kan titta i riksdagens protokoll från den 11 december 1957, då frågan behandlades i andra kammaren, eller läsa Sten Sjöbergs bok En furstlig svindel, som nyligen har lämnat trycket. Dessutom finns ju de historiska arkiven att botanisera i. Men eftersom jag misstänker att de flesta av kammarens ledamöter varken har tid, ork eller lust att fördjupa sig i ämnet genom ingående källstudier, skall jag helt kort teckna bakgrunden.

Guadeloupe är som bekant en liten ö i Västindien med drygt 200 000 invånare. Den har varit i franska statens ägo i många hundra år. Man lär framställa en utmärkt rom där, och klimatet är varmt, fuktigt och svettigt, dvs. ingenting för oss nordbor. Därmed kunde egentligen allt ha varit sagt om denna lilla ö, om det inte hade varit för detta med Karl Johan, den första Bernadotten på Sveriges tron, och den s. k. Guadelouperäntan, som blev följden av stamfaderns näsa för pengar och goda affärer.

Början är ju Napoleonkrigen i Europa, då Sverige tog ställning mot

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Guadeloupemedlen

Napoleon och gick i förbund med England. Det gick som bekant åt skogen för Napoleon i sista varvet, och med segrarens generositet lämnade man över ön Guadeloupe till Sverige som tack för hjälpen – eller om det var till den dåvarande kronprinsen Karl Johan. Det är om detta man har diskuterat i ca 160 år. Men allt talar för att ståndsriksdagen 1815 gick på en s. k. blåsnig.

Överlåtelsen skedde 1813, men ön blev ingen gammal svensk koloni. Guadeloupe var tidigare franskt. Ön erövrades av England 1810. År 1814 gjorde Frankrike anspråk på att återfå sin gamla koloni. Efter förhandlingar blev det så att ön återgick i fransk ägo. Jag skall inte fördjupa mig i detta märkliga spel med människor och territorier. Det finns som sagt källor att ösa ur.

Sverige kompenserades emellertid för den så snopet återtagna skänken och fick plåster på sårerna i form av 24 miljoner pariserfranc. Det var i det sammanhanget som den kungliga näsan fick guldvittring. Karl Johan, som tidigare hade nöjt sig med att såsom statschef till gagnet få disponera avkastningen, gjorde nu plötsligt anspråk på äganderätten. Samma år skrev han till sin maka i Paris att han förväntade sig en årlig livränta av Guadeloupemedlen på 200 000 kr.

Karl Johan var en mycket målmedveten affärsman, som omedelbart satte i gång att bearbeta statsråden för att få fram en proposition, enligt vilken kungen och inte staten hade den personliga äganderätten till Guadeloupe och därmed också till ersättningspengarna.

Det gick inte helt problemfritt enligt historiska källor. Flera av statsråden uppfattade – helt naturligt – ön som den svenska statens egendom efter vad som förevarit. De hade klart stöd för denna uppfattning både i överlåtelsehandlingen av den 3 mars 1813 och i augustitraktaten 1814, där det uttryckligen ordas om 24 miljoner franc som Storbritannien "lovat betala Sverige för återställande av Guadeloupe".

Tveksamheten i konseljen, när ärendet behandlades, lär ha varit synnerligen stor. Den ende som oförbehållsamt anslöt sig till kronprinsens idé om det personliga ägandet var utrikesministern, greve Lars von Engeström. 1815 fick han som gåva 70 000 riksdaler av kronprinsen, och hovkanslern Gustaf af Wetterstedt fick 35 000. Man kan på goda grunder spåra ett samband mellan agerandet och gåvan. Konseljens övriga ledamöter blev inte heller lottlösa. De fick från 1816 en årlig gratifikation. Så gick det till i de kretsarna på den tiden.

Det blev naturligtvis en proposition efter denna guldomsusade aktivitet. I den hette det att ön avträdde till konungen som en gåva från England, som en gård av tillgivenhet och för att hålla konungen skadeslös. I samma proposition framhölls att konungen generöst hade lovat att begagna lösensumman för att med den inlösa hela den aktuella statsskulden, som händelsevis beräknades motsvara 24 milj. francs, exakt den summa som man hade fått för ön. Motprestationen var att ständerna till kronprinsen och hans arvingar årligen skulle betala en ränta av 200 000 kr., vilket så småningom höjdes till 300 000 kr.

I anledning av en kommunistisk motion 1957, väckt av Gustav Johansson, behandlade riksdagen frågan samma år. Då hade man genom träget letande lyckats hitta ett gammalt dokument på kungliga slottet, en förbindelse på den årliga ränteutbetalningen. Dokumentet är undertecknat av representanter för de fyra stånden – adel, präster, borgare och bönder.

Men tveksamheten avspeglas också i detta aktstycke. Adels, prästernas och borgarståndets ledamöter har undertecknat det med tre namn vardera. Bondeståndet har stått till tjänst med ett namn, resten av raden är blank. Det får väl tolkas så att entusiasmen var sval bland bönderna. Jag hoppas att det s. k. sunda bondförståndet är lika väl bibehållet bland de sentida efterföljarna så att de röstar på motionerna där det krävs en ny utredning av denna gamla rättsröteaffär, som hittills har kostat skattebetalarna 48 milj. kr. och som kommer att kosta ännu mycket mer om man inte sätter stopp för det kungliga lurendrejeriets effekter i modern tid.

Frågan om det omoraliska i Guadeloupemedlens utbetalande till kungahuset har aktualiserats åtskilliga gånger. Jag skall inte i det här sammanhanget åberopa alla kritiker utan liksom Gustav Lorentzon nöja mig med att lyfta fram *en* i ljuset, nämligen socialdemokraten och senare finansministern Fredrik Vilhelm Thorsson, som i andra kammaren 1908 krävde att omständigheterna kring tillkomsten av 1815 års riksdagsbeslut skulle bli föremål för en utredning "samt att på grundval av denna en uppgörelse träffas med Hans Maj: Konungen så att icke för evärdeliga tider tacksamheten hos 1816 års ständer kommer att gå ut över landets skattdragande befolkning". Den konsekvensen struntade skatteutskottet i och konstaterade med all undersåttlig vördnad att ingen utredning var nödvändig och att "Bernadotternas rätt till räntemedlen är lagligt berättigad".

Lika väl som jag hoppas att bondeståndets sentida efterföljare ansluter sig till sina företrädares motstånd när det gäller generositeten mot de kungliga hoppas jag att Thorssons efterföljare tycker som han gjorde. Då vet ni hur ni skall trycka när det blir votering.

Man skulle kunna åberopa en lång rad forskare och historiker som helt dömer ut argumentet att Guadeloupe var kungens privata egendom och att den årliga ersättningen som följd därav måste betalas ut. I utskottets betänkande i år hänvisar man till den utredning som statsutskottet föranstaltade om 1957. Jag har tittat på den en smula och kan inte finna att den är särskilt imponerande. Utskottet engagerade 1957 fil. dr. Ingel Wadén för att få material. Wadéns material inskränkte sig till ett referat av den tidigare långa diskussionen.

För egen del tillade Wadén att hänsyn måste tas till "det förhållandet att Karl Johan var miljöskadad såsom tidigare chef för en Napoleons krigsförvaltning och att det för 150 år sedan var praxis att furstarna hade tillgång till fonder som bl. a. användes till "löneförstärkningar" åt relativt lågt avlönade tjänstemän".

Jag tror säkert att Karl Johan, lika väl som alla hans ättlingar, i någon mån blivit miljöskadade av den artificiella och onaturliga tillvaro som präglar monarkin, men min förhoppning är att Sveriges riksdag nu inte skall vara lika

miljöskadad av närheten till det kungliga slottet, utan kommer att fatta ett beslut som innebär att man gör en ordentlig utredning, så att vi äntligen kan avveckla denna onödiga utbetalning till ett i övrigt så dyrbart kungahus.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen 217.

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! De båda tidigare talarna har här i talarstolen ådagalagt ett visst historiskt intresse genom att gå tillbaka till en händelse som ägde rum år 1814. Jag tänker på freden i Paris då Frankrike efter Napoleons första fall återfick ögruppen Guadeloupe, som genom en traktat mellan England och Sverige ett år tidigare hade tillfallit den svenske konungen.

Sverige kompenseras vid freden i Paris för förlusten av Guadeloupe med ett belopp på 24 miljoner franska francs. Halva avkastningen av detta belopp utgör den s. k. Guadelouperäntan, som årligen tillfaller hans majestät konungen. Det här beloppet var ursprungligen 200 000 riksdaler banco och är i dag 300 000 kr. Det utgör, vilket också statsutskottet år 1815 påpekade, en mycket låg ränta.

Huruvida Guadeloupe, och därmed den kontanta ersättningen för denna ö, är att betrakta som svenska statens egendom eller kungahusets enskilda tillhörighet är mycket svårt att avgöra, och jag tänker inte här från talarstolen uttala mig i den frågan. Formuleringarna i Stockholmstraktaten är besvärliga, och samtiden hade delade meningar om huruvida det här var fråga om en kungahusets personliga tillhörighet eller ej. Därefter har en omfattande diskussion ägt rum.

Någon domstolsprövning av spörsmålet har aldrig skett, och frågan får därmed från rättslig synpunkt betraktas som öppen. Spörsmålet om äganderätten till Guadeloupe har nu övergått till den historiska vetenskapen.

Jag tycker att motionärerna i och för sig är värda erkänsla för det intresse som de har visat för ett historiskt-vetenskapligt problem, och jag hoppas att det ådagalagda intresset också kommer att manifesteras, t. ex. vid behandling av anslag till historisk och humanistisk forskning.

Nu gäller dagens ärende förvisso inte vare sig anslagen till historisk forskning eller den rent vetenskapliga frågan om vad som faktiskt utspelade sig 1814 i Paris och 1815 i Stockholm. Vad kammarens ledamöter har att ta ställning till är två motionsyrkanden om en förutsättningslös och allsidigt sammansatt statlig utredning med syfte att fastställa vad som faktiskt förevarit. Historisk-vetenskapliga problem brukar ju inte dryftas av offentliga utredningar. Redan av det skälet tycker jag det finns anledning att avvisa motionsyrkandena. Jag vill tillägga att det nödvändiga grundmaterialet för ställningstagande till frågan om den till konungen utgående räntan har redovisats av statsutskottet i dess utlåtande 1957, nr 177, särskilt i den i betänkandet intagna bilagan av dr Ingel Wadén till vilken intresserade hänvisas. Något nytt utöver vad statsutskottet då anförde har varken talarna eller motionärerna tagit fram, och det finns inte heller någonting nytt i den bok som man har hänvisat till i debatten.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Först vill jag återigen yrka bifall till vpk-motionen och hänvisa till att det är 70 år sedan Thorsson första gången tog upp frågan här i riksdagen.

När utskottets talesman försöker klara utskottets penibla situation – om jag får uttrycka mig på det sättet – så hänvisar han i likhet med vad som står i utskottsbetänkandet till 1957 års utlåtande från statsutskottet. Men detta utskott hade faktiskt ambitionen att göra en utredning, och det är riktigt att man då hade engagerat fil. dr. Ingel Wadén som inte stod till tjänst med något ohederligt utlåtande. Han hänvisade till en annan historiker, som fantiserat om kunglig statlig samäganderätt till ersättningssumman på 24 miljoner pariserfrancs, som Storbritannien ställt till förfogande. För egen del anförde denne expert – som statsutskottet hade engagerat 1957 – att han ansåg att Karl Johan var miljöskadad därför att han varit krigsförvaltare under Napoleon. Vidare framhöll han att furstligt rofferi och mutförfarande var praxis under det begynnande 1800-talet.

Detta är allt vad statsutskottet år 1957 skulle stödja sig på. Och det är detta ni kommer tillbaka med i år. Men ni har ju ingenting på fötterna, om jag får tala stockholmska. Hade utskottet varit konsekvent hade motionen bifallits. Någon egen expertis för sitt utlåtande har finansutskottet inte anlitat, och då inställer sig osökt frågan: Litar finansutskottet på sin egen kompetens? Hur långt sträcker den sig? Och hur mycket vet utskottet om senare tiders forskning? Sten Sjöberg har i sin bok levererat material från det engelska parlamentet som tidigare inte varit publicerat. Och av detta material framgår klart att briterna den gången skänkte ön till Sverige för att Sverige skulle ställa upp i kriget mot Napoleon – det var ingen personlig gåva till Karl Johan.

Det är klart att man gärna i dag vill lägga svampen på. Om ön den gången ägdes av kungahuset eller ej är mycket svårt att avgöra, säger herr Molin: ur rättslig synpunkt är det en öppen fråga. Ja, så kan man naturligtvis säga i dag. Men ändå är det den reaktionäre biskopens utlåtande och kamp 1908 som ligger till grund för ert ställningstagande i dag, 70 år efteråt. Så enkel är hela frågeställningen.

Beträffande historisk och humanistisk forskning har vi från mitt parti aldrig ställt oss avvisande i det fallet – snarare tvärtom. Låt mig ta ett exempel. Det kan anföras många. Det sägs att Gustav Vasa när det gällde blandekonomin – hans egen och landets – var en större plåga än Karl Johan. När Gustav Vasa på sin tid lade beslag på samernas mark i Norrland – det var fråga om alla de obebyggda områdena i norr – förklarade han att dessa bygder hörde Gud och oss till och ingen annan. Men därför kan ju ingen påstå – det gjorde inte heller Gustav Vasa – att det var hans egen privata egendom. Karl Johan – och det är honom man försvarar i dag – var en ännu större skojare än Gustav Vasa.

Det säljs mjölkpaket i Stockholm från de kooperativa jordbrukarnas

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Guadeloupemedlen

förening. Jag kom att tänka på det i sammanhanget – när vi talar om Gustav Vasa, detta lands störste bondeplågarare. Låt mig nu anföra vad man från böndernas sida säger om Gustav Vasa:

”En av de främsta folkledare vårt land någonsin ägt. Sällsynt förmåga nå kontakt med de breda folklagren.” Ja, det var tydligen när han slog ihjäl bönderna och Nils Dacke. ”Flitig brevskrivare. Drastisk humor.” Möjligen var det då han satte Dackes huvud mot trästolpen i Kalmar. ”Praktiskt begåvad. Skicklig jordbrukare. Sinne för affärer.” Ja, minsann. ”Glad och skämtsam. Älskade sång och musik. Regerade 1523–1560. Gustav Eriksson Vasa var hans namn.”

Detta gör de svenska bönderna reklam för i dag. De tänker inte alls på sina anfäder.

Drottning Kristina får jag vänta med till senare. Min taletid tycks vara ute.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Herr Molin säger att det egentligen är fråga om en mycket låg räntesats. Men det har blivit ganska mycket pengar under årens lopp – 48 milj. kr. Det är ju inte att förakta, särskilt inte nu när man talar om bristande resurser i statskassan.

Wadéns utredning, som nämns i sammanhanget, var verkligen mera refererande än utredande. Jag finner nog att man 1957 ställde sig på lika bräcklig grund som i dag. Då försvarades ju det kungliga handlandet bl. a. med att det var frukten av en miljöskada. Men mot Wadén skulle man kunna åberopa en lång rad forskare och historiker. Vi har den populärhistoriske författaren Arvid Ahnfelt som i slutet av 1800-talet i ett stort historiskt arbete kritiserade Karl Johan för agerandet i frågan. Sedan kom historikern Oskar Alin, som granskade affären och med lika stor bestämdhet hävdade att Guadeloupe avträtt till Sverige och inte till kungen. Han kunde också originellt nog åberopa uttalanden av medlemmar i 1815 års statsrådsrets. År 1923 tog historikern Sam Clason i ett arbete om Karl XIII och Karl XIV Johan, som ingår i Sveriges historia till våra dagar, upp frågan. Han utdömde lika bestämt argumentet att Guadeloupemedlen var kungahusets privata egendom.

Ett ännu grundligare arbete utfördes av professor Torvald Höjer, som i boken Carl XIV Johan fullständigt utdömer kungens, som han skriver, skojaraktiga metoder och konstaterar att kungahusets anspråk ur juridisk synpunkt är föga grundat.

Men ingen, om man inte är miljöskadad av den monarkistiska andan, kan tycka att den här affären har gått rätt till och att dess konsekvenser fortfarande skall gälla i denna dag. Jag skulle kunna gå så långt att jag t. o. m. säger att det, även om det aktstycke som uppgjordes för 170 år sedan var helt juridiskt riktigt och bindande, väl ändå inte kan vara befogat att vi i dag, år 1978, skall betala det nuvarande kungahuset 300 000 kr. i enlighet med rikets ständers underdåniga skrivelse av den 2 augusti 1815. Nu är det dessutom fråga om ett juridiskt mycket tvivelaktigt aktstycke, och det gör det ännu angelägnare att

man vidtar åtgärder för att avskaffa denna ytterligare subvention till vårt i övrigt så dyra kungahus.

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Guadeloupemedlen

BJÖRN MOLIN (fp):

Herr talman! Det är litet oklart vad herrarna från de båda kommunistiska partierna egentligen vill göra finansutskottet ansvarigt för i dag. Om det skulle förhålla sig på det sättet att kronprins Karl Johan faktiskt mutade statsrådet 1815, kan inte finansutskottet år 1978 ta ansvar för det. Vi kan rimligen inte heller ta ansvar för vad det på mjölkpaketen står om Gustav Vasa. Vad vi har att ta ställning till är faktiskt två motionsyrkanden, där det begärs att det skall tillsättas en statlig utredning för att klarlägga ett visst historiskt förlopp. Jag har sagt att vi inte brukar använda statliga utredningar till sådant. Statliga utredningar skall inte utreda historiska förlopp och skall icke försöka fastställa eviga sanningar.

Får jag sedan bara göra det lilla tillägget, med anledning av att båda herrarna åberopar Sten Sjöbergs bok, att jag tycker att ni skall låta ert historiska intresse kompletteras med kännedom om en viktig bit av den historiska vetenskapen, nämligen det som man brukar kalla för källkritik. Den innebär att man inte enbart skall tro på en källa utan skall försöka komplettera de uppgifter som man vill använda hos olika uppgiftslämnare. Det är innebörden av begreppet källkritik i modern historievetenskap. Däremot är den sortens källkritik förvisso inte något inslag i den kommunistiska historievetenskapen, och det har också detta lilla meningsutbyte bevisat.

ALF LÖVENBORG (apk):

Herr talman! Björn Molin säger att finansutskottet inte kan göras ansvarigt för det gamla avtalet från 1800-talet. Nej, det är klart, men dagens finansutskott skulle möjligen kunna göras ansvarigt för att det inte gör skymten av ansträngningar för att på något sätt korrigera eller rätta till någonting som i dagens läge måste te sig snett och vint för varje sunt tänkande människa. Jag tycker att det är mera beklämmande att finansutskottet och dess talesman fortsätter att göra dessa underdåniga bugningar för kungahuset.

Visst kan man riva upp en gammal överenskommelse, även om man till äventyrs – häpnadsväckande nog – skulle tycka att den var helt korrekt. I en tid då man talar om återhållsamhet på alla områden och då man inte har pengar till än det ena och än det andra skall man alltså enligt Björn Molin fortsätta att slänga ut 300 000 kr. helt i onödan. Jag vill hävda att man har omprövat gamla beslut på betydligt viktigare områden. Men här skall man alltså, trots att man redan har skänkt bort 48 milj. kr., gå vidare med utbetalningar på 300 000 kr. per år i evärdeliga tider eller i vart fall till dess att den museimässiga monarkin ersätts med en demokratisk styrelseform. Jag tycker faktiskt också att det är märkligt att socialdemokraterna i utskottet inte har reagerat. Jag hoppas att bröderna i kammaren har litet bättre omdöme.

Jag kan inte dra någon annan slutsats än att finansutskottets ställningstagande betyder att man ställer sig bakom åsikten att kungahuset har rätt till dessa pengar – en rätt som i så fall grundar sig på en mycket dålig dokumentation. Eftersom jag är historiskt intresserad, och dessutom självfallet republikan, har jag faktiskt försökt tränga in i materialet så långt det var möjligt och idkat vad herr Molin kallar källstudier. Det betyder inte att jag vill göra anspråk på att vara forskare eller expert, men det var då ganska lätt att komma till slutsatsen att det var en synnerligen tvivlaktig affär som hädangångne Karl Johan prackade på svenska folket! Det som den bygger på är traktaten från år 1813, där det heter att man som ett bevis på vänskapen med sin allierade överlämnar ön åt konungen av Sverige och dess efterträdare på den svenska tronen. Men den formuleringen berättigar ju inte Karl Johans anspråk på personlig äganderätt! Det var helt enkelt den gängse formulering som användes på den tiden kungariket emellan, där konungen framstod som enväldshärskaren och symbolen för nationen. Samma mönster användes då Sverige år 1809 avträdde Finland till Ryssland och när Danmark år 1815 avträdde Norge till Sverige. Exakt samma formulering användes också när Sverige år 1813 avträdde sin del av Pommern till Preussen, men varken kungen eller kronprinsen gjorde anspråk på personlig äganderätt den gången. – Det var alltså inte något fördrag mellan *kungar* i Sverige och Storbritannien, utan det var ett fördrag mellan två *nationer*. Den idén slogs f. ö. ihjäl i en senare traktat, från år 1814.

Jag menar, herr Molin, att det verkligen inte är att kränka sanningen om man talar om en furstlig svindel. Finansutskottets ansvar för frågan i dagens läge ligger ju däri att man inte gör något försök att rätta till det här.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Utskottets vördade talesman herr Molin säger att man inte skall tro på vad Sten Sjöberg säger i sin bok utan gå till källkritiken. Men nu har faktiskt Sten Sjöberg gjort oss den tjänsten att han har gått till källorna och redovisar denna sin kritik i en mycket läsvärd och lättläst bok, vilken jag rekommenderar samtliga här att läsa – även ni som är rojalister kan ha nytta av den!

Att finansutskottet inte kan ta ansvar för vad som hände för många år sedan kan i och för sig vara riktigt, men utskottet kan väl åtminstone ta ansvaret för den fråga som är uppe till behandling i dag och ta ställning till vårt yrkande i motionen – det är ju det vi diskuterar.

Den servila attityd till kungahuset som har visats bådar inte särskilt gott, i synnerhet som finansutskottet anser sig vara så förnämt att man inte behöver någon sakkunskap alls när man skriver det korta betänkandet på 17 rader, under det att statsutskottet år 1957 ägnade denna fråga lika många sidor. Det verkar som om man blir alltmer nonchalant undan för undan och tänker att kungahuset sitter särskilt starkt i Sverige, i synnerhet nu sedan kvinnlig tronföljd införts.

Penningrullningen till familjen Bernadotte kommer att fortsätta. I själva verket kommer "skulden" aldrig att kunna betalas så länge den familjen sitter

kvar på Sveriges tron.

Karl Johan, som enligt samtida bedömare ansågs vara en stor skojare och svindlare, fick under den tidigare socialdemokratiska regeringens tid och med Krister Wickman som chef för riksbanken sin bild på den svenska tusenkronorssedeln – en underdånig inkilning hos den nuvarande kungen, som har den tidigare korpralen Karl Johan till anfader.

Karl Johans bild på tusenkronorssedeln kan ju också minna om att 300 dylika tusenkronorssedlar måste det svenska folket årligen betala till kungahuset. Men jag tror inte att den dåvarande regeringen och riksbankschefen tänkte så långt. Det var nog det tidigare alternativet som var avgörande för att man placerade den kungens bild på tusenkronorssedeln.

Jag lovade att innan jag slutar säga några ord om drottning Kristina. Men jag tog upp Gustav Vasa i anslutning till att dessa två, Karl Johan och Gustav Vasa, har jämförts – båda två var ju stora skojare. Nu har svensk kungahistoria inte bara handlat om att man har försnillat pengar – det har varit en bloddrypande historia så länge det har funnits kungar i detta land. Det är en unken luft som kommer ur de svenska kungarnas historia. Antingen mördar de varandra eller också mördar folket dem eller också förgiftar de varandra. Det är ärorik svensk kungahistoria, det.

Drottning Kristina använde slavsystemet i Sverige när silvergruvan upptäcktes i Nasafjäll. Det har sagts att det fanns varken trällar eller slavar i Sverige, men under hennes tid fanns det. Och där säger samma boendekooperation någonting som jag vill citera:

”Vid 18 års ålder, 1644, övertog hon styrelsen av landet. Sin fars lysande begåvning hade hon ärvt men också sin mors oroliga sinne och nyckfulla lynne. Hon hade ’ett omåttligt begär att veta allt’. 1654 nedlade hon sin krona och för till Rom. Den tro för vilken fadern gått i döden övergav hon. Kristina var hennes namn.”

Men äras skulle hon in i det sista.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 217 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg samt nr 230 av Gustav Lorentzon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 217 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg samt nr 230 av Gustav Lorentzon m. fl.

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Guadeloupemedlen

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 260
Nej – 22
Avstår – 23

§ 8 Ransoneringslag

Föredrogs försvarsutskottets betänkanden

1977/78:13 med anledning av propositionen 1977/78:75 med förslag till ransoneringslag m. m. jämte motion och

1977/78:12 med anledning av propositionen 1977/78:72 om förfogandelag m. m.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Försvarsutskottets betänkanden nr 13 och 12 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas endast det betänkande, beträffande vilket under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Försvarsutskottets betänkande nr 13

I propositionen 1977/78:75 (handelsdepartementet) hade regeringen – efter hörande av lagrådet – föreslagit att riksdagen skulle anta i propositionen framlagda förslag till

1. ransoneringslag,
2. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
3. lag om ändring i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning,
4. lag om ändring i oljekrislagen (1975:197).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås en ny ransoneringslag som skall ersätta allmänna ransoneringslagen (1954:280). Den nya lagen, som är en fullmaktslag, träder automatiskt i tillämpning om riket kommer i krig. I andra krissituationer får regeringen sätta lagen i tillämpning. Ett beslut härom skall inom viss tid underställas riksdagen för prövning. Den nya lagen skiljer sig från allmänna ransoneringslagen bl. a. genom att den har utformats så att skilda typer av försörjningskriser skall kunna bemästras utan att särlagstiftning skall behöva tillgripas. Sålunda kan lagen sättas i tillämpning då försörjningssvårigheter har uppstått till följd av någon extraordinär händelse som har inträffat inom landet, s. k. inre kris.”

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1977/78:1045 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade att avslå propositionen 1977/78:75 angående ransoneringslag m. m.

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Ransoneringslag

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1045,
2. att riksdagen skulle anta förslaget till ransoneringslag,
3. att riksdagen skulle anta förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928:370),
4. att riksdagen skulle anta förslaget till lag om ändring i lagen (1973:861) om lokal kristidsförvaltning,
5. att riksdagen skulle anta förslag till lag om ändring i oljekrislagen (1975:197).

NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Det finns säkert i s. k. kristider betydligt flera fall där lagar missbrukas än där lagar utgjort hinder för nödvändiga åtgärder. Därför har vi från vpk hävdad att även en lag som möjliggör ransonering i speciella situationer måste vara förbunden med så bestämda villkor att den inte kan missbrukas.

När det gäller ransoneringslagsutredningens förslag har också en ganska enstämmig remissopinion betonat att exempelvis en inhemsk facklig stridsåtgärd inte kan anses vara sådan utomordentlig händelse som får föranleda regeringen att sätta ransoneringslagen i tillämpning. Till denna uppfattning ger också föredragande statsrådet sin anslutning, men han gör ett tillägg som vi finner vara ett allvarligt avsteg från denna begränsning av vad som bör avses med utomordentlig händelse. Samtidigt som statsrådet innefattar även s. k. vild strejk i bedömningen av stridsåtgärderna tillägger han:

”Endast i mycket speciella undantagsfall bör regeringen få sätta lagen i tillämpning om det är nödvändigt för att förhindra att en allvarlig krissituation uppstår till följd av det avtalsbrott som den vilda strejken utgör.”

Därmed är precisionen i bestämmelserna undergrävd. När uppstår en allvarlig krissituation? Det skall alltså regeringen bedöma. Det ligger nära till hands att befara en godtycklig bedömning när inte klara regler finns.

Handelsministerns uttalande bör också ses mot bakgrund av hans starka betoning av ”att kraven på snabbhet och effektivitet väger så tungt att regeringen bör ha möjlighet att sätta lagen i tillämpning i samtliga de situationer då lagen kan tillämpas.”

Effektiviteten har, herr talman, fått utgöra täckmantel för många typer av inskränkningar. Därför finns det anledning att se kritiskt på det framlagda lagförslaget och motiveringarna till det.

Men regeringens beslut skall underställas riksdagen, kanske någon invänder. Det skall ske inom en månad från det föreskrift rörande ransoneringslagens tillämpning utfärdats. Men det finns också ett viktigt undantag. Om riksmöte ej pågår gäller att beslutet skall underställas riksdagen inom en månad från början av närmast följande riksmöte. Detta ger regeringen

vittgående fullmakter utan riksdagen hörande, särskilt vid tidpunkt då riksdagen normalt inte sammanträder. Försvarsutskottets hänvisning till grundlagens bestämmelser om att finans- och skatteutskotten i vissa skattefrågor får besluta på riksdagens vägnar under tid då riksmöte ej pågår ändrar inget i sak.

Från vänsterpartiet kommunisterna har vi funnit att den föreslagna lagen ger regeringen vittgående befogenheter. Både tolkningen av i vilka situationer regeringen bör få sätta lagen i tillämpning och riksdagens ställning vid lagens tillämpning är alltför vaga. Vi menar att en klarare precisering är nödvändig såväl i fråga om begreppet "annan utomordentlig händelse" som i fråga om riksdagens medverkan vid lagens tillämpning. Av dessa skäl har vi yrkat avslag på lagförslaget såsom det utformats i propositionen.

Försvarsutskottet har i sitt betänkande på intet sätt skingrat tveksamheten inför förslaget. Utskottets åberopande av att handelsministern i samråd med justitieministern funnit att lagrådets påpekanden om behovet av bättre överensstämmelse mellan detta lagrum och regeringsformen övertygar inte. Det ger snarare en känsla av att regeringsformen skall anpassas till ransoneringslagen än tvärtom. Utskottet skriver nämligen att "vad lagrådet har anfört kan tas upp till övervägande i samband med att vissa bestämmelser i RS ses över inom justitiedepartementet".

Försvarsutskottet duckar för varje saklig invändning mot förslaget till ransoneringslag och godtar detsamma. Vi kan inte godta förslaget, mot bakgrund av vad jag här anfört, i det skick det föreligger. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen 1045.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Nils Berndtson har här sagt att han vill ha en klarare precisering vad gäller riksdagens medverkan vid ransoneringslagens tillämpning.

Under krig och andra krislägen uppstår i regel knapphet på förnödenheter av olika slag. Då måste samhället ha möjligheter att gripa in för att minska skadeverkningar. Ett sådant ingripande måste ske snabbt för att få avsedd verkan. Av detta följer att riksdagens beslut inte alltid kan avvaktas, hur önskvärt det än i och för sig kunde vara. Om detta är vi i utskottet helt ense. Riksdagens inflytande måste dock säkerställas i största möjliga mån.

En av erfarenheterna från de försörjningssvårigheter som av olika anledningar förekom i början av 1970-talet är att den allmänna ransoneringslagen behöver ses över. Förslaget till ny ransoneringslag bygger i väsentliga delar på allmänna ransoneringslagen. Bestämmelserna har kompletterats i olika avseenden för att skilda typer av försörjningskriser skall kunna bemästras utan att man behöver tillgripa särslagstiftning.

Den föreslagna ransoneringslagen avses kunna tillämpas om riket kommer i krig eller är i krigsfara men också om det till följd av krig eller krigsfara som

rått eller till följd av annan utomordentlig händelse föreligger knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenhet av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen.

Nils Berndtson hävdar att den möjlighet som handelsministern vill hålla öppen för regeringen att i mycket speciella undantagsfall tillämpa ransoneringslagen i samband med vilda strejker vidgar regeringens fullmakter på ett betänkligt sätt. Vi i utskottet delar inte den meningen. Vild strejk kan få konsekvenser som i samhällets intresse måste kunna mötas med åtgärder av det slag som ransoneringslagen syftar till. Men som handelsministern också framhåller skall det i sådant fall vara fråga om en allvarlig krissituation.

Vi vill i utskottet betona, vilket f. ö. handelsministern framhållit, att regeringen självfallet alltid bör inhämta riksdagens samtycke innan ransoneringslagen sätts i tillämpning, om detta kan ske utan olägenhet. Om regeringen anser sig behöva utnyttja bemyndigandet att sätta regler i ransoneringslagen i tillämpning är ett år den längsta giltighetstiden för varje sådan föreskrift, utom beträffande krigsfara. Vi i utskottet räknar med att det för inre kris inte kommer i fråga att regeringen föreskriver om längre giltighet än sex månader.

Den här föreslagna regeln för underställning överensstämmer med motsvarande regel i regeringens förslag till ny förfogandelag, som också behandlas nu i betänkande nr 12. Mot den lagen har vänsterpartiet kommunisterna inte haft någon invändning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Försvarsutskottets betänkande nr 13

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1045 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Nils Berndtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 13 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1045 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Nils Berndtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 287
Nej – 11
Avstår – 3

Onsdagen den
12 april 1978

*Tidpunkten för
inkallelse till
värnpliktstjänst-
göring*

Försvarsutskottets betänkande nr 12

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1977/78:14 med anledning av motion om överflyttning till Karlskrona av marina skolenheter

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 Tidpunkten för inkallelse till värnpliktstjänstgöring

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:15 med anledning av motion om tidpunkten för inkallelse till värnpliktstjänstgöring.

BERTIL DAHLÉN (fp):

Herr talman! I min motion 1977/78:425 har jag påtalat att vissa inkallelser till värnpliktstjänstgöring sker vid en tidpunkt på året som sammanfaller med skolornas avslutningstid. De som berörs av detta är värnpliktiga uttagna till plutonbefälsutbildning inom armén. De övriga vapenslagen berörs icke.

Förra året skedde inryckningen för denna kategori den 5 juni, medan skolorna slutar den 9 juni. Med andra ord i år hinner den värnpliktige rycka in och utrustas samt delta i utbildningen någon eller några dagar innan hemresa för att delta i skolavslutningen sker.

Som utskottet påpekat har chefen för armén år 1975 föreskrivit att förbandscheferna skall frilägga utbildningsdag för att möjliggöra deltagande i samband med skolavslutning. Detta fungerar bra, och jag har inga anmärkningar mot förbandscheferna.

Det hela fungerar även bra om den värnpliktige bor i närheten av det regemente till vilket han inkallats. Däremot blir situationen svårare för den värnpliktige som blir inkallad till ett regemente beläget långt från hemorten. Då kan den inkallade från t. ex. Stockholmsområdet få resa den långa vägen till Boden för att vara vid militärförbandet någon eller några dagar innan vederbörande återvänder den långa vägen hem för att vara med om skolavslutningen. Efter skolavslutningsfesten – eller som man brukar säga studentskivan – är det så dags för den värnpliktige att återvända till det långt bort belägna militärförbandet.

Det här kan tyckas vara en fråga av underordnad betydelse för riksdagen, men den är av stor betydelse för den enskilda människan som kommer i denna situation. Allmänhetens uppfattning är att det bör kunna göras en tidsmässig samordning av skolavslutningen och inryckningen till värnpliktsutbildning. Samtidigt vill jag påpeka att på grund av den relativt korta utbildningstiden är varje dag av stor betydelse för den värnpliktige.

I försvarsutskottet var jag med och diskuterade frågan då ärendet behandlades första gången. Mina utskottskamrater har givit mig uppfatt-

ningen att det inte går att göra någonting åt den i motionen väckta frågan. Därför har jag kapitulerat redan i utskottet och har, herr talman, inget yrkande.

Detta innebär emellertid inte att jag helt har givit upp; jag tycker nämligen att frågan på sikt bör kunna lösas. Nästa fråga måste då bli: Kan skolöverstyrelsen uppmanas att utfärda rekommendationer till kommunernas skolstyrelser att samordna gymnasiernas och motsvarande skolors avslutning med inryckningen i den militära utbildningen? Till den frågan återkommer jag en annan gång och har som sagt för dagen inget yrkande.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Eftersom Bertil Dahlén inte hade något yrkande kan jag fatta mig kort. Jag skall därför genast be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Det finns naturligtvis enskilda personer som kommer i kläm när inryckningsdagen till värnpliktstjänstgöring kolliderar med skolans avslutning. Bertil Dahlén har pekat på att det särskilt gäller de plutonsbefälsuttagna värnpliktiga vid armén.

Skolstyrelsen i varje kommun bestämmer när skolan skall börja och sluta. Tidpunkterna kan alltså variera från kommun till kommun. Frågan är därför mer komplicerad än Bertil Dahlén ville göra gällande. Det går inte att göra något åt detta problem, sade Bertil Dahlén, möjligen kan en rekommendation från skolöverstyrelsen leda till en bättre samordning. Jag tror emellertid att det från värnpliktsmyndigheternas sida finns en strävan att komma till rätta med detta problem. Chefen för armén har också föreskrivit att förbandscheferna skall möjliggöra deltagande vid skolavslutning.

I år kommer det, som Bertil Dahlén sade, att skilja fyra fem dagar mellan inryckning och skolavslutning, men i allmänhet rör det sig om en vecka. Här är det fråga om ett "dragspel". Vi har en senare inryckning av gruppbefälsvärnpliktiga och vidare inryckningen av den stora kontingenten värnpliktiga. Tiden för utryckning bestäms naturligtvis också av tiden för inryckningen.

Utskottet har så klart uttalat att tidpunkten för inryckningen till militär grundutbildning bör bestämmas med beaktande av när gymnasieskolorna normalt upphör med undervisningen, att jag tror att problemet kommer att lösas.

BERTIL DAHLÉN (fp):

Herr talman! Det sista som Karl-Erik Svartberg sade tyckte jag lät mycket bra. Som jag nämnde skilde det förra året 12 dagar. I år skiljer det 4 dagar. Kan jag tolka det som ett resultat av någon strävan att minska på klyftan mellan skolavslutning och militärinkallelse är jag mycket nöjd.

Om inte annat hoppas jag att det förhållandet att jag tagit upp denna fråga i riksdagen skall få de militära myndigheterna att tänka på den här saken. Jag tror nämligen att man med litet god vilja skulle kunna ordna det här. Som jag sade tidigare är detta ett mycket litet problem för riksdagen, men i vissa lägen

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

*Tidpunkten för
inkallelse till
värnpliktstjänst-
göring*

Onsdagen den
12 april 1978

*Lokalisering av
flygvapnets väder-
skola*

kan det vara ett mycket stort problem för den enskilda människan, som kanske måste färdas sträckan Stockholm–Boden och vara där en dag för att då åter färdas till Stockholm och sedan tillbaka till Boden igen. Den människan som tvingas göra det kan ju inte tro att det finns någon riktig samordning i det här samhället.

Jag har alltså inget yrkande, men det är min förhoppning att den här saken skall ordnas så snart som möjligt.

KARL-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Jag delar Bertil Dahléns uppfattning att detta kan vara ett problem för enskilda värnpliktiga, men inryckningstiden kan vara ett problem även för andra värnpliktiga än de studerande. Det är detta vi bör ha klart för oss – det här är ingen fråga som gäller speciellt för de studerande.

Men låt mig ta fasta på den jämkning som Bertil Dahlén var inne på. Förra året var skillnaden 12 dagar. I år har försvaret jämkat 5 dagar och skolan 3. Gör man en sådan jämkning även nästa år, är vi ju framme.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 11 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1977/78:16 med anledning av motioner om vidgad rätt till ledighet från värnpliktstjänstgöring för vissa uppdrag

Utskottets hemställan bifölles.

§ 12 Lokalisering av flygvapnets väderskola

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1977/78:17 med anledning av motion om lokalisering av flygvapnets väderskola till Ljungbyhed.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! I sitt betänkande nr 17 behandlar försvarsutskottet en motion angående lokaliseringen av flygvapnets väderskola.

Frågan om denna skolas lokalisering är under beredning av försvarets fredsorganisationsutredning. I betänkandet sägs att utskottet har inhämtat att utredningen tillstyrker förflyttning till Ljungbyhed. Detta är inte korrekt. Fredsorganisationsutredningen har ännu ej slutbehandlat ärendet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan att föreliggande motion skall avslås.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 13 Föredrogs

Försvarsutskottets betänkande

1977/78:18 med anledning av motion om föräldrautbildning för värnpliktiga

Utskottets hemställan bifölles.

§ 14 Stöd till idrotten

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1977/78:19 med anledning av propositionen 1977/78:100 såvitt gäller anslag till stöd till idrotten jämte motioner.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m.)

Regeringen hade i propositionen 1977/78:100, bilaga 13 (jordbruksdepartementet) under punkten I 1 (s. 160–162) föreslagit riksdagen att till Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 113 850 000 kr.

Förslaget i propositionen innebar en anslagshöjning med 6 720 000 kr. Samtidigt hade emellertid förslagits att medelsanvisningen till delar av den frivilliga skytterörelsen i enlighet med ett tidigare uttalande av riksdagen skulle föras över till försvarsdepartementets verksamhetsområde. Detta motsvarade en minskad belastning på förevarande anslag med 5,7 milj. kr., och den reella förstärkningen av anslaget blev därmed ca 12,4 milj. kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna 1977/78:557 av Margareta Andrén m. fl. (fp),

1977/78:1137 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Stöd till idrotten

1. att till Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m. anslå 134 000 000 kr. i enlighet med Riksidrottsförbundets äskande (yrkandet 1),
2. att i statsbudgeten uppföra ett förslagsanslag om 100 000 000 kr. för bidrag till kommunalt stöd åt idrotten i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionen (yrkandet 3),
3. att hos regeringen hemställa om en parlamentarisk utredning av hur ett samhällsstöd till elitidrottens utövare borde utformas i syfte att bryta kommersialismens grepp (yrkandet 4),
4. att som sin mening uttala vad som i motionen i övrigt anförts om idrottspolitiken (yrkandet 5),

1977/78:1390 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade hemställa till regeringen

1. att till idrottsrörelsen anslå 250 000 000 kr. motsvarande 50 % av tipsmedlen sedan vinsterna utbetalats, varav 190 000 000 kr. till Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m. samt den ökade satsning på detta område som förordats i motionen (del av yrkandet 1),
2. att utreda nödvändiga åtgärder för att bryta kommersialismens allt hårdare grepp över idrottsrörelsen,

1977/78:1402 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga med hänvisning till vad som anförts i motionen 1977/78:1401 yrkats att riksdagen till Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 5 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 118 850 000 kr. (yrkandet 1), och

1977/78:1517 av Georg Andersson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen till Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 5 000 000 kr. höjt reservationsanslag av 118 850 000 kr. (yrkandet 1).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionerna 1977/78:1137, yrkandet 1, 1977/78:1390, yrkandet 1, såvitt nu var i fråga, 1977/78:1402, yrkandet 1, och 1977/78:1517, yrkandet 1, till Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 113 850 000 kr.,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1137, yrkandena 3, 4 och 5,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1390, yrkandet 2,
4. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:557.

Reservation hade avgivits

1. beträffande anslagsbeloppet av Georg Andersson, Ingemar Leander, Åke Green, Tyra Johansson, Hans Alsén, Lennart Bladh och Lena Öhrsvik (samtliga s) som ansett att utskottet under I bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och motionerna 1977/78:1137, yrkandet 1, och 1977/78:1390, yrkandet 1, såvitt nu var i fråga, samt med bifall till motionerna 1977/78:1402, yrkandet 1, och 1977/78:1517, yrkandet 1, till Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 118 850 000 kr.

Punkten 2 (Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m.)

Regeringen hade under punkten I 2 (s. 163–166) föreslagit riksdagen att till Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 35 400 000 kr.

Regeringens förslag innebar att medelsanvisningen i jämförelse med innevarande budgetår minskade med ungefär 1 milj. kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1977/78:1127 av Bertil Johansson (c) och Åke Polstam (c),

1977/78:1137 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att till Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m. anslå 49 620 000 kr. i enlighet med naturvårdsverkets äskande (yrkandet 2),

1977/78:1390 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade hemställa till regeringen att till idrottsrörelsen anslå 250 000 000 kr. motsvarande 50 % av tipsmedlen sedan vinsterna utbetalats, varav 60 000 000 kr. till Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m. (del av yrkandet 1),

1977/78:1402 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen till Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 38 400 000 kr. (yrkandet 2), och

1977/78:1517 av Georg Andersson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen till Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. höjt reservationsanslag av 38 400 000 kr. (yrkandet 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:100 och med avslag på motionerna 1977/78:1137, yrkandet 2, 1977/78:1390, yrkandet 1, såvitt nu var i fråga, 1977/78:1402, yrkandet 2, och 1977/78:1517, yrkandet 2, till Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 35 400 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1127.

Reservation hade avgivits

2. beträffande anslagsbeloppet av Georg Andersson, Ingemar Leander, Åke Green, Tyra Johansson, Hans Alsén, Lennart Bladh och Lena Öhrsvik (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:100 och motionerna 1977/78:1137, yrkandet 2, och 1977/78:1390, yrkandet 1, såvitt nu var i fråga,

samt med bifall till motionerna 1977/78:1402, yrkandet 2. och 1977/78:1517, yrkandet 2. till Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m. för budgetåret 1978/79 anvisade ett reservationsanslag av 38 400 000 kr.

Stöd till idrotten

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Frågan om stöd till idrotten har nu legat länge på kammarens bord. Jag skulle så gärna ha velat säga till idrottens många intressenter att den som väntar på något gott väntar aldrig för länge. Tyvärr finns det stor risk för att det beslut som kammaren kommer att fatta blir ett riktigt dåligt beslut för idrottens del. I så fall har den långa väntan inte varit till någon gagn.

Jag tvingas konstatera att vi i år har fått politisk strid om anslaget till idrotten och dess organisationer. Det är första gången under 1970-talet. Man kan naturligtvis fråga sig om det beror på att oppositionen i år har hängett sig åt något slags överbudspolitik. Svaret på den frågan måste bli ett bestämt nej. Skälet till socialdemokraternas förslag om ytterligare 5 miljoner till organisationsstöd och ett i förhållande till regeringens förslag förhöjt anslag med 3 miljoner till anläggningsstöd är ett helt annat. Saken är nämligen den att regeringens förslag om en total ökning med ca 11 miljoner innebär en höjning med knappt 8 % i förhållande till innevarande budgetår. Det svarar dåligt mot den inflationstakt vi har haft. Regeringens förslag innebär alltså en kraftig real försämring av anslaget till idrotten.

Vi har från socialdemokratisk sida inte kunnat acceptera detta. I vår motion har vi närmare utvecklat våra motiv, och jag skall kortfattat rekapitulera de väsentligaste. Utskottsmajoritetens betänkande är i sig så knapphändigt att det knappast ger anledning till några som helst kommenterar.

Låt mig säga att det finns skäl att påpeka och slå fast, att när riksdagen 1970 på förslag av den dåvarande socialdemokratiska regeringen antog riktlinjerna för den nya idrottspolitiken rådde stor politisk enighet om nödvändigheten av att kraftigt förbättra idrottens villkor. Under flera år fick också idrottsrörelsen det statsstöd man begärde.

Socialdemokraternas satsning på idrotten har inneburit att idrottsrörelsen fått möjlighet att bygga ut sin betydelsefulla verksamhet kraftigt. Inte minst har detta möjliggjort en omfattande verksamhet bland de unga, som är av stor betydelse i dagens samhälle. Många ideellt arbetande ledare gör här utomordentliga insatser, som knappast låter sig taxeras i pengar. De är dessutom värdesäkrade, vilket vi bör fästa särskild vikt vid i dessa ohämmade inflationstider.

Idrottens värde som en del i den förebyggande hälsovården underströks särskilt vid riksdagsbeslutet om idrottspolitiken 1970. Under senare år har den delen av idrottsrörelsens verksamhetsfält fått en alltmer ökande betydelse, ett förhållande som medfört att stora och tidigare inaktiva grupper av människor engagerats i en regelbunden motionsverksamhet. Här gör inte minst Korporationsidrottsförbundet en stor insats.

Det är beklagligt att de borgerliga partierna med sitt ställningstagande i frågan om stödet till idrotten ånyo dokumenterar sin tidigare intagna negativa attityd till folkrörelserna. Jag hade skäl att göra ett liknande påpekande vid

kammarens behandling av anslagen till allmänna kulturändamål för några veckor sedan. Medan man från borgerligt håll kompenserar institutioner av olika slag för kostnadsstegringarna, låter man samtidigt folkrorelseorganisationernas anslag urholkas av inflationen. Detta förhållande är lika klart och påtagligt som det är i högsta grad beklagligt.

Låt mig, herr talman, få göra ett speciellt påpekande. Fortfarande ägnar sig betydligt fler män än kvinnor åt idrott och motion. Idrottsrörelsen måste aktivt och målmedvetet bryta ner existerande barriärer mellan män och kvinnor, om den skall kunna förverkliga målsättningen idrott åt alla. Man har från Riksidrottsförbundets sida i årets anslagsframställning begärt medel för att kunna inleda realiserandet av sitt nyligen antagna handlingsprogram för den kvinnliga idrotten. Med det klart markerade intresse för jämställdhetsfrågorna som finns på alla håll är det högst märkligt att de borgerliga inte vill medverka till att ge idrotten nödvändiga resurser i sammanhanget.

Klart är att om riksdagen beslutar i enlighet med regeringens och utskottsmajoritetens förslag, så kan inte idrottsrörelsen vare sig fullfölja den planerade satsningen på ungdomen, ledarutbildningen, bredd- och motionsidrotten eller insatserna för att få fler kvinnor aktiva. Nej, verksamheten måste i stället skäras ner. Är det verkligen en framsynt och klok politik? Jag frågar talesmannen för utskottet.

Som jag ser det finns stora risker för en fortsatt och tilltagande kommersialisering av idrotten, ett förhållande som vi socialdemokrater inte kan acceptera. Vi framhåller detta i vår motion. Det finns tyvärr alltför många oroande och allvarliga inslag i dagens idrottsutövning, där man kan spåra den ökande kommersialiseringen som en bakomliggande faktor.

Vi är medvetna om det besvärliga budgetläget, men vi anser frågan om att ge idrottsrörelsen möjlighet att fullfölja den verksamhet den byggt upp samt att genomföra den planerade satsningen på kvinnoidrotten så viktig, att vi föreslår att anslaget Stöd till idrotten: Organisationsstöd m. m. höjs med 5 milj. kr. utöver regeringens och utskottets förslag. Det tillgodoser inte idrottsrörelsens välgrundade äskanden men innebär en anslagsmässigt någorlunda bevarad realstandard, vilket måste vara ett minimikrav.

Enligt regeringens och utskottets förslag minskas anläggningsstödet med 970 000 kr. Observera att detta sker samtidigt som riksdagen genom olika beslut lagt ökade arbetsuppgifter på naturvårdsverket, som skall finansieras med medel ur detta anslag. Det gäller särskilt beslutet om att till naturvårdsverket överföra vård och förvaltning av vandringslederna. Naturvårdsverkets möjligheter att på ett rimligt sätt klara skötseln och förvaltningen av fjällederna är naturligtvis utomordentligt begränsade, om det föreliggande förslaget genomförs. Behoven av en upprustning av befintliga leder och utveckling av anläggningarna är väldokumenterade. Jag har svårt att förstå den borgerliga majoritetens ställningstagande i sammanhanget. Men vi får kanske även den frågan belyst av utskottets företrädare.

Naturvårdsverket redovisar vidare i sin anslagsframställning att behovet av ytterligare pengar till anläggningar av olika slag är stort, för att inte säga mycket stort. Naturvårdsverket understryker särskilt att köerna för bidrag till

Stöd till idrotten

de mindre idrottsanläggningar som uppförs och ägs av idrottsföreningarna blir allt längre. F. n. är väntetiden ca fyra år. I många fall innebär det att idrottsföreningar tvingas uppta banklån till dryga räntekostnader för att klara finansieringen fram till dess bidragen betalas ut. Om kammaren biträder utskottsförslaget kommer dessa förhållanden att ytterligare förvärras.

Jag måste tyvärr än en gång notera den folkrörelsenegativa attityd som kulturutskottets borgerliga majoritet intar. Jag vill särskilt peka på att 1977 års riksidrottsmöte starkt framhöll betydelsen av ett ökat anläggningsstöd. Speciellt betonades angelägenheten av ökat stöd till de mindre anläggningarna. Det föreliggande förslaget innebär att anslaget till mindre anläggningar skärs ner under budgetåret 1978/79. Därmed intar de borgerliga en rakt motsatt inställning i förhållande till den samlade idrottsrörelsen.

Låt mig avslutningsvis peka på en passus – närmast en fråga – i den socialdemokratiska motionen. Vi ställer oss frågan om det är planerna på olympiska spel i Sverige 1984 och de kostnader det arrangemanget beräknas medföra som har påverkat regeringens syn på idrottsstödet för kommande budgetår. Vi har nu fått regeringens proposition om olympiaden. Där finns en mening, som säger att olympiadens kostnader inte skall påverka stödet till idrottsrörelsen. Det är bra det, men när man redan i år så påtagligt märker att den borgerliga regeringen drar in och skär ner på det reguljära årliga anslaget till idrottsrörelsen är det ju svårt att komma ifrån den fråga som vi ställde i vår gruppmotion. Vi kanske kan få också den frågan något belyst av utskottets företrädare.

Jag vill, herr talman, med det anförda yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Elitidrott skall befrämja och stimulera till idrott, tävlingslekar och motion för de breda folklagren. Så långt kan nog alla vara överens. Men idrotten är en del av vår kultur, och den formas av de förhållanden som samhället erbjuder. Den massrörelse som idrotten är står i dag på klassamhällets grundval. Vi skall inte glömma bort att en del människor i bättre ställning i samhället kan tillgodogöra sig idrott och motion på ett helt annat sätt än flertalet av den svenska befolkningen kan göra. De kan köpa sig klara fördelar.

Någon genomarbetad politik och något program för fysisk fostran finns inte i vårt land. Den fysiska fostran ingår inte som en naturlig del i arbetslivet och fritiden. Det som framför allt kännetecknar idrotten i dag är elitidrotten och hurtbullarna. De breda lagren är tyvärr satta på undantag. I och med detta faller även en stor del av motiveringen för elitidrott. Man kan helt enkelt ifrågasätta elitidrottens berättigande.

Som idrotts- och motionsälskare är det med delade känslor man tar del av arenaidrotterna, där de kommersiella inslagen dominerar, där idrottsmännen existerar på den kommersiella grunden, där deras villkor inte utgår från en för nationen fastlagd målsättning om elitidrottens roll som stimulans för breddidrott. Det är med olust man följer spelet i idrotten och om idrottsstjär-

norna. Det är som om en rökridå har lagt sig framför elitidrottens mening och syfte.

Den kommersiella ideologi som i dag är förhärskande inom idrotten förstärks genom att företagsledare, statsministrar och massmedijournalister omhuldar denna verksamhet och ställer den i centrum. De bidrar till idol- och karriärskapandet. Ensidigheten i denna framtoning av idrotten gömmer undan det som skall vara den verkliga målsättningen, idrott åt de breda folklagren.

Ungdomens möjlighet att utöva idrott, inte bara med sikte på att bli idrottsstjärnor, kvinnornas rätt att kunna bedriva idrott på lika villkor som männen och de handikappades rätt till idrott förhindras av den kommersiella ideologin, storfinansintressena samt statsmakternas och massmedias inställning. Den är i många fall helt obefintlig. Breddidrottens villkor är, sett ur hela samhällets synpunkt, rent ut sagt dåliga.

Riksidrottsförbundet har i sitt anslagsäskande för organisationsstöd till idrotten angivit en mycket blygsam målsättning. Man vill behålla verksamheten i nuvarande omfattning, och man har mot den bakgrunden begärt 134 milj. kr. Naturligtvis har regeringen prutat och föreslår 113 850 000 kr. I nominella värden betyder det en viss ökning, men i realiteten är det en minskning, om man beaktar inflationsutvecklingen. När det gäller anläggningsstöd är regeringens njugghet om möjligt än mer anmärkningsvärd. Där föreslås en minskning av statsanslagen i löpande priser med nära 1 milj. kr.

Riksidrottsförbundets målsättning är alltför blygsam om det uttalade målet för svensk idrottspolitik, idrott åt alla, skall kunna uppfyllas. Den innebär också att genomförandet av målet om idrott på lika villkor för kvinnor och män fördröjs. Det blygsamma äskandet återspeglar också ett tyst accepterande av att idrotten även fortsättningsvis skall vara underordnad penningstarka privata sponsorer, de storföretag som köper främst elitidrotten för sina syften. Skall idrotten och idrottsrörelsen få bredd, skall den kvinnliga idrotten få det stöd den behöver, skall de handikappades möjligheter till idrottsutövning förbättras, så måste också beroendet av storfinansens brytas. Då måste idrotten få ett väsentligt ökat statligt stöd.

Om Riksidrottsförbundets äskande är alltför blygsamt, är regeringens förslag ett rent svek mot idrotten. Regeringen gör idrotten än mer beroende av sponsorer. Dess politik kommer att tvinga många idrottsledare att lägga ner mer tid på att försöka få den ekonomiska verksamheten att gå ihop. Man kommer kanske att ägna mer tid åt den saken än åt själva idrotten. Regeringen prisger idrotten åt de kommersiella intressena. Den prisger idrotten åt de krafter som utgör ett hot mot idrottens karaktär av folkrörelse. Regeringen motiverar ju sina anslagsprutningar med det rådande ekonomiska läget, men den avslöjar samtidigt vilken sida den väljer. Den väljer att ge pengar åt bolagen, och det får då ske till priset av en verksamhet som skulle ge medborgarna ett rikare liv.

Utskottet följer samma linje som regeringen, och i motiveringen till avslag på vpk-motionen står det att anslagsökningarna är av den omfattningen att de

Stöd till idrotten

är helt uteslutna. Man kan jämföra den miljardrullning till storfinansen som den borgerliga regeringen genomfört med den oerhörda njugghet som idrotten visas. Därmed visas också njugghet mot något som skulle kunna förbättra den svenska folkhälsan.

I en situation av tilltagande arbetslöshet och utslagning är regeringspolitiken dubbelt märklig. Behovet av idrotts- och fritidsanläggningar är ju långt ifrån uppfyllt. Såväl byggande av sådana anläggningar som deras underhåll ger ju meningsfulla arbeten. Regeringen vill tydligen inte ordna en sådan här sysselsättning. Arbetarna skall tydligen gå arbetslösa för att stå till förfogande för exportkapitalet, när man behagar använda arbetskraften på nytt.

Idrotten motverkar dessutom social utslagning. I många fall fyller den en viktig social funktion. Detta gäller främst breddidrotten, dvs. de många småklubbarna som utgör idrottens bas men som inte stöds av de privata sponsorerna. I ett läge där denna sociala funktion är viktigare än någonsin krymper regeringens stöd till idrotten. Detta är allvarligt med tanke på tendenserna på arbetsmarknaden, där anställningsstopp och naturlig avgång i dag är ungdomens fiende nr 1, eftersom ungdomen görs sysslöslös. Idrottens stora betydelse, som i detta läge skulle kunna dämpa effekterna av klassamhällets utslagningsmekanismer, kommer alltså inte att utnyttjas.

Det är sålunda politiska beslut som bestämmer idrottens inriktning, eller brist på politiska beslut. Idrotten skall utlämnas till kommersiella intressen och få de resurser som dessa intressen behagar ge idrotten. Därmed kommer också de breda folklagren i skymundan. Detta är ju ett politiskt ställningstagande, men politik i samband med idrott är tabu. Så fort ordet politik nämns i samband med idrott säger alltid någon med fasa att det inte hör ihop. Men till syvende og sist är det väl ändå så, att de sociala betingelserna och idrotten verkligen hör ihop.

När Landskronas fotbollslag i söndags vecklade ut banderollen Rädde varven! inför matchen i Göteborg frågade man sig genast: Är det riktigt med politik i samband med idrott? Spelarna fick naturligtvis förklara varför de demonstrerade för att rädda varven. Den utmärkta Landskronaaktionen visar väl egentligen att idrotten och politiken hör intimt ihop.

Men den förhärskande meningen i vårt land är att när storfinansintressena får utnyttja idrotten är det inte politik. Då ställs inte heller några frågor. Men sådana ställs om det i idrottssammanhang förs fram spörsmål som gäller arbetarklassen.

Det sägs ibland att de kommersiella inslagen i idrotten inte spelar så stor roll, att de som betalar reklampengar inte ställer några villkor och inte blandar sig i det sportsliga. Men även om någon formell inblandning inte sker, så sker det en ideologisk inblandning. De kommersiella inslagen främjar ju elittänkandet.

Pengarna griper också in i det sportsliga. Föreningar som bygger upp lag genom en bra ungdomsverksamhet och stora ansträngningar kanske får verksamheten till stor del spolerad genom att etablerade klubbar med finansintressen bakom sig köper upp spelare eller andra idrottsungdomar för att själva få färdiga stjärnor, så att klubbarna skall kunna hålla sig med

attraktiva arenaidrottsmän – och så att de reklamsugna företagen kan tillfredsställas.

Därför måste de kommersiella intressena inom idrotten helt brytas. Detta kräver att stat och kommuner gör betydligt större ekonomiska satsningar än nu. Riksidrottsförbundets äskande har skett under förutsättningen att det skall vara ett fortsatt stöd från företagen. Äskandet är därför otillräckligt. Men i nuvarande läge och med nuvarande inriktning har vi inte krävt något mer än just det som Riksidrottsförbundet krävt. Däremot bör ett förslagsanslag upprättas i statsbudgeten för bidrag till kommunalt stöd åt idrotten, ett anslag som borde vara av storleken 100 milj. kr.

Bidraget anser vi att kommunerna skall utnyttja till:

1. stöd till idrottsorganisationer, där man prioriterar breddaktiviteter och kvinnoidrott – den kvinnoidrott som är ställd på undantag och där diskrimineringen är större än i samhället i övrigt,
2. handikappidrott,
3. ombyggnad av idrottsanläggningar så att både handikappade och kvinnor kan använda dem,
4. förbättring av skötsel och underhåll av små idrottsplatser,
5. uppförande av nya anläggningar som skall användas för breddidrott,
6. anställande av idrottsinstruktörer i kommunerna som kan ge allmänheten tränings- och motionsråd och bistå idrottsföreningar med råd och ledning i deras träning,
7. bistånd till mindre föreningar med administrativa uppgifter.

Den kommersiella delen av idrotten är elitidrotten. Och den är en viktig del av idrottsrörelsen. Men den bör tjäna idrotten och idrottsintresset och inte vara annonspelare åt storfinanserna. Formerna för de samhällsinsatser som behövs för att motverka de kommersiella intressena i elitidrotten bör därför bli föremål för utredning och åtgärder. Idrottsstipendier kan också vara ett alternativ till storföretagarnas stöd till idrottsmän. Stipendierna kan vara ett sätt att göra det tryggare för elitidrottsmän när de en dag slutar med idrotten – de behöver också en trygghet efter sin aktiva period.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till motionen 1137.

KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Människans kropp är byggd för fysisk aktivitet, men långt ifrån alla tillfredsställer kroppens behov av motion och rörelse. En anledning är att vi har fått det bekvämare, vilket i och för sig är bra, men inaktivitet innebär en fara för hälsan. Här har idrotten en viktig funktion att fylla. Genom idrott kan många bibehålla ett fysiskt och psykiskt välbefinnande långt upp i åldrarna. Idrottsrörelsens alltjämt lika aktuella målsättning, Idrott åt alla, illustrerar viljan att ge alla människor – oavsett ålder, kön, ambition och förutsättningar – möjlighet att tillfredsställa sina behov av fysisk aktivitet.

En stor majoritet av det svenska folket har en positiv inställning till idrotten. Många – ca 2,5 miljoner – har upptäckt idrottens möjligheter att ge meningsfull rekreation, motion och kamratlig samvaro och är medlemmar i

idrottsföreningar. Andra anser sig inte ha tid eller möjlighet att idrotta, även om man är positiv till idrotten som sådan. Med riktig stimulans och väl avvägda åtgärder för att föra idrotten närmare människan i vardagslivet kan säkert många fler aktiveras inom idrotten.

Skall idrottsrörelsen kunna fortsätta sin offensiv och aktivera allt fler tidigare inaktiva och dessutom kunna ge ungdomen en meningsfull fritid, behövs betydande insatser på flera områden.

Den organiserade idrotten är vårt lands största folkrörelse. Dess framtid är helt beroende av människornas vilja att göra ideella insatser. En naturlig rekryteringsbas för ungdomsledare finns i de många föräldrar som gärna ser att barnen idrottar. Den uppmärksammade kampanj som RF startat under mottot "Idrott tillsammans" har fått ett mycket gott gensvar hos massmedia, föreningar och inte minst bland föräldrarna.

Idrotten behöver inte vara generationsskiljande och familjesplittrande. Idrotten kan och borde vara något som alla kan samlas kring, och som ledare kan många föräldrar vara med och följa sina barns utveckling under en period då barnen annars ofta kommer i en motsatsställning till föräldrarna.

"Idrott tillsammans" syftar inte bara till att rekrytera ledare. Avsikten är också att stimulera föräldrar till aktivt idrottsutövande. Genom att idrotta tillsammans får föräldrarna möjlighet att ta aktiv del i barnens främsta fritidsintressen, och därigenom främjas en naturlig gemenskap mellan barn och föräldrar. Vidare måste kvinnorna ges större möjligheter till aktiv idrottsutövning och bättre tas till vara som ledare.

Traditionellt finns vissa könsrollsbarriärer inom idrotten. Betydligt fler män än kvinnor ägnar sig åt idrott. Redan i skolåldern är pojkarna i mycket högre grad än flickorna aktiva idrottsutövare.

Om "Idrott åt alla" skall bli verklighet krävs att idrottsrörelsen aktivt medverkar till att bryta ner existerande barriärer mellan olika idrotter, mellan unga och gamla och mellan pojkar och flickor.

För att ge kvinnorna samma möjligheter som männen till nödvändig fysisk aktivitet krävs en medveten och omfattande satsning på kvinnlig idrott. Flickorna måste få bättre möjligheter att delta i träning och tävling. Utbudet av internationella tävlingar måste öka. Fler kvinnliga ledare behöver rekryteras och utbildas. Massmedia måste uppmärksamma kvinnlig idrott i större utsträckning än i dag.

Idrott, som når ut till alla, innebär inte att elitidrotten behöver eftersättas. Internationella framgångar för svensk idrott behövs bl. a. som inspiration och stimulans åt de många bredd- och motionsidrotterna. För ungdomsidrotten är denna stimulans extra värdefull. Det är därför angeläget att specialidrottsförbunden ges fortsatta möjligheter att utveckla sina resp. idrotter. Att idrottsliga toppinsatser dessutom ger spänning och god underhållning åt stora delar av det svenska folket förringar inte värdet av elitidrotten.

En ständigt aktuell diskussion förs inom och utom idrottsrörelsen kring begreppet elit och bredd. För de flesta inom idrotten är begreppen inte motsatta utan kompletterar varandra.

Värdet av elitidrotten som föredöme och stimulans för många breddidrot-

tare är svårt att exakt bedöma. Indicier finns som visar att inte minst ungdomen i hög grad stimuleras av svenska elitidrottarens prestationer. Dessutom tilldrar sig toppidrotten på både nationell och internationell nivå ett stort intresse från allmänheten. Och elitidrott i verkligheten, i TV eller i radio är oftast spännande underhållning av hög klass. Och som kulturell företeelse ger elitidrotten fascinerande upplevelser åt betydligt fler människor än exempelvis teater eller opera.

Idrotten intar en alltmer framskjuten plats i det internationella umgänget, varvid det i allmänhet rör sig om elitidrott. Av flera skäl är det värdefullt att vår idrott och Sverige spelar en aktiv roll i dessa sammanhang.

Det är viktigt att utvecklingen av vår idrotts ambitioner inom den internationella toppidrotten utvecklas inom vår idrottsliga folkrörelse och präglas av dess värderingar.

Möjligheter att arrangera internationella mästerskap i Sverige är också av stor betydelse som stimulans för den egna verksamheten. Det är därför värdefullt att regeringen har ställt sig bakom en svensk ansökan om att få arrangera 1984 års olympiska vinterspel. En proposition har också avlämnats till riksdagen.

I årets budgetproposition föreslås en höjning av anslaget till idrotten med ca 12,4 milj. kr. Denna höjning, som innebär en uppräknig av anslaget till idrotten med 12,2 %, har gett upphov till riksdagsmotioner och uttalanden från olika håll. Bl. a. har man rest frågan om denna relativt blygsamma höjning av anslaget innebär en ändrad inställning från regeringen gentemot idrotten. Man har också sagt att nu kan inte Riksidrottsförbundet fullfölja satsningen på kvinnlig idrott osv. Båda dessa påståenden är helt felaktiga. Departementschefen säger bl. a. i propositionen att satsningen på breddidrotten bör fortsättas och att särskilt kvinnors möjligheter att utöva idrott uppmärksammas. Vidare påstås att kommersialismen får ett allt hårdare grepp om idrottsrörelsen. Detta påstående bygger på dålig insikt om idrottsrörelsens styrka och medvetenhet i dessa frågor.

Kulturutskottets majoritet säger i utskottets betänkande nr 19 att utskottet är medvetet om att det för idrotten skulle vara värdefullt med en ökning av de statliga bidragen utöver vad som föreslagits i propositionen. I nuvarande budgetläge anser sig utskottet dock inte böra föreslå riksdagen att gå längre än regeringen i fråga om medelsanvisningen.

Utskottsminoriteten – socialdemokraterna – har inte heller yrkat på någon avsevärd höjning av anslaget utan nöjt sig med att föreslå några miljoners höjning utöver regeringens förslag. Det hedrar socialdemokraterna att de har agerat måttfullt – hela utskottet är enigt om värdet av en stark idrottsrörelse. I anslagsfrågan måste man också beakta den ansenliga höjning som skett av det lokala aktivitetsstödet. En stor del av denna höjning går direkt till idrotten och till de lokala föreningarna.

När det gäller anslaget till idrotten kan också noteras, att RF med anledning av sitt 75-årsjubileum genom ett regeringsbeslut får tillgång till lotterimedel uppgående till ca 4–5 milj. kr. Till idrottsanläggningar har anslagits ca tre miljoner av AMS-medel. Dessa medel har alltså tillförts idrotten utanför

budgetpropositionen. Det finns också andra faktorer som påverkar anslagets storlek – jag skall dock inte fördjupa mig mer i de frågorna, då jag vet att andra talare kommer att beröra detta.

Herr talman! Som vanligt har kulturutskottet också att behandla motioner rörande boxningens ställning. Då utskottet är enigt i den frågan finns inte anledning till debatt. Jag vill dock uttala förhoppningen att den av utskottet förordade undersökningen angående boxningens skaderisker skall ge riksdagen ett allsidigare beslutsunderlag än det som nu föreligger.

Herr talman! Med det anförda ber jag att i alla delar få yrka bifall till kulturutskottets hemställan i dess betänkande nr 19.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett bitvis vackert tal som Karl-Eric Norrby höll, men det var också bara ett tal. Jag skulle vilja karakterisera det med orden: bara prat, litet pengar. Det var ett tal om allt gott som idrotten kan göra och om hur många som är engagerade i den. Det var också ett referat av vad man i propositionen säger att idrotten skall göra. Men idrotten får ju inte resurser för att göra detta.

Då sade herr Norrby att det är beroende av viljan att göra ideella insatser. Idrottsrörelsen har genom åren visat en stark vilja att göra ideella insatser, men finns det verkligen skäl, herr Norrby, att nu kräva ytterligare förstärkning av de ideella insatserna till följd av att riksdagen visar njugghet mot krav på att statsanslagen skall hållas kvar på tidigare nivå?

Herr Norrby säger att det hedrar oss att vi inte begär någon avsevärd ökning. Vi har varit måttfulla i alla våra äskanden utöver regeringens bud. Det har gällt i kulturutskottet liksom i andra utskott. Men vi har haft en medveten strävan: att inte försämra villkoren för folkrörelserna under de svåra ekonomiska förhållanden som vi upplever. Det är därför som vi har framställt detta måttfulla krav, och då borde väl majoriteten ha kunnat biträda det.

I stället hänvisar nu herr Norrby till andra inkomstkällor. Det är en falsk beskrivning, skulle jag vilja säga, när han hänvisar till höjningen av det lokala aktivitetsstödet. Det förhåller sig nämligen på det sättet att höjningen från 10 kr. till 11 kr. per sammankomst bara är en knapp kompensation för inflationsverkningarna. Samtidigt föreslår regeringen att anslaget på 25 milj. till fritidsverksamheten i anslutning till skoldagen skall slopas. Där blir det då också en realminskning, herr Norrby.

Min slutkommentar till herr Norrbys inlägg är frågan: Varför accepterar herr Karl-Eric Norrby, som dessutom är ledamot i Riksidrottsstyrelsen, att idrottsrörelsen nu får reellt minskade anslag?

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det var vackra ord från utskottet. Jag instämmer med Georg Andersson i att det var mycket prat i frågorna om elitidrott och breddidrott, men när det gäller kärnfrågan om hur allt detta skall förverkligas finns det inga medel till det – då är man försiktig och återhållsam; man vågar inte blicka

framåt ens det allra minsta.

Det är väl bara fromma förhoppningar man har om att kunna lösa de problem som man själv inser *måste* lösas. Jag uppfattade att Karl-Eric Norrby hoppas att massmedia skall uppmärksamma kvinnoidrotten mer. Men hur? Vilken ställning vill man ge kvinnoidrotten? Och vilka medel behövs för att massmedia skall uppmärksamma den? Som bekant sker det inte automatiskt.

Tydligen tror man inte i utskottet att de kommersiella intressena är särskilt utbredda inom idrottsrörelsen. Detta förvånar mig i allra högsta grad, eftersom jag såsom uppväxt i idrottsrörelsen känner till att den har oerhört stora ekonomiska problem och att kommersiella intressen äter sig allt längre ner i idrotten och bestämmer dess framfart, dess omfattning och dess möjligheter. Detta ger, tycker jag, skrämmande perspektiv, men de föreslagna pengarna skulle ändå inte kunna vända den utvecklingen. Man vill tydligen inte heller vända den, utan det enda man kan åstadkomma är vackra ord och tal om hur det bör vara. Jag skulle i stället vilja säga till utskottet att det måste bero på dålig kännedom om breddidrottens möjligheter. Också den breddidrott som finns har i dag verkligt dåliga utsikter att kunna existera och fortsätta att utvecklas.

Sedan kommer kronan på verket för den kommersiella idrottens utveckling. Enligt vad jag kan förstå måste det vara när man sätter OS-spektaklet – om jag får kalla det så – i centrum och framför sin hyllning. För det kan väl ändå inte i dessa sammanhang – med den idrott som vi har i dag, med dess brist i bredden när det gäller såväl idrott som motion – vara lämpligt att ställa till med ett sådant OS-spektakel och att sätta det i centrum och hylla det? Möjligen skulle det kunna vara ett komplement till en utvecklad idrott, som kunde ge möjligheter för alla – då kanske också OS hade ett berättigande.

KARL-ERIC NORRBY (c) kort genmäle:

Herr talman! Får jag vända mig till Lars-Ove Hagberg och bara peka på det faktum att den mest expanderande idrottsgrenen i Sverige i dag faktiskt är damfotbollen. Jag tror inte att den kommer att gå tillbaka bara för att vi där inte har kunnat satsa alla de miljoner som har gjort nytta inom den svenska idrotten. Jag vill bara upplysa om att Riksidrottsförbundet i likhet med föregående år har avsatt speciella pengar, 1,2 milj. kr., just till kvinnlig idrottsbreddning inom olika idrottsgrenar. Men den mest expanderande idrottsgrenen i Sverige i dag är alltså damfotbollen, och det är mycket glädjande – trots allt prat om att vi inte satsar på kvinnlig idrott. Vi har bara att konstatera faktum.

Lars-Ove Hagberg talar mycket om kommersialismen. Det verkar nästan som om det skulle vara undergången att det kommer pengar från näringslivet till idrotten. Det vore mycket intressant om man kunde få exemplifierat vilka företag det gäller och i hur stor utsträckning dessa företags pengar styr den svenska idrotten i dag. Kan vi inte få en definition, för t. ex. Elan, Fischer, Sundins, Sirius eller Peltonen – företag som stöder svensk skididrott – på hur stor inverkan de har på den svenska skididrotten? I hur stor utsträckning kan

man påvisa att dessa styr svensk skididrott?

Jag tar dessa exempel och ställer frågorna med utgångspunkt i den idrottsgren jag bäst känner till och som jag också varit verksam inom. Jag har hittills icke sett några krav från de här företagen när de har skickat sina pengar till den pool som förvaltas av Svenska skidförbundet, eller att de har kunnat påverka den svenska skididrotten – mer än möjligen i en riktning, nämligen att vi har fått en bättre elit och ett bredare utövande av skididrott. Det tycker jag att vi i stor utsträckning kan tacka dessa sponsorer för. Men jag vänder mig helt emot talet om att de påverkar och styr den svenska idrotten.

Georg Andersson säger att det bara är prat som jag har för mig, men ändå är talet vackert osv. Eftersom tiden är knapp och kvällen är långt framskriden vill jag helst överlämna argumenteringen när det gäller penninganslagen till en efterföljande talare, Rolf Rämngård. Jag tror vi kan komma fram till en debatt som ger vid handen att de medel som enligt socialdemokraternas förslag skall plussas på regeringsförslaget egentligen inte medför någon förstärkning utan innebär status quo i det stora hela.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det sista var mycket märkligt, herr Norrby. En påplussning är status quo. 8 miljoner är ingenting enligt herr Norrbys senaste kommentar. Jag förstår inte resonemanget.

Idrottsrörelsen får vidkännas en kraftig realförsämring av sitt årliga anslag, säger vi i vår motion. Det kommenteras inte i utskottets majoritetsskrivning. Jag vill fråga herr Norrby om han inte erkänner att det förslag som regering och utskottsmajoritet lägger när gäller idrottsanslaget innebär en realförsämring för idrottsrörelsen. Jag skulle gärna vilja ha ett klart besked från herr Norrbys sida. Vi ser det som en klar realförsämring, och det kan man naturligtvis lätt räkna fram att det är när man jämför penningvärdeförsämringen och den knappa medelstilledningen. Men nog kan väl herr Norrby också erkänna detta i det här läget. Det är litet fejt att bara hänvisa till att Rolf Rämngård skall tala om de ekonomiska frågorna. Karl-Eric Norrby är ju ändå företrädare för utskottsmajoriteten som har avstyrkt vår hovsamma begäran om ytterligare 8 miljoner.

Sedan vill jag ställa ännu en fråga med anledning av att Karl-Eric Norrby prisade tankarna på ett OS i Sverige. Den saken skall vi visserligen behandla senare, men vi har skrivit några rader om den i vår motion och jag tog också upp den i mitt inledningsanförande. Jag vill därför bara fråga Karl-Eric Norrby: Kan idrottsrörelsen få garantier för att kostnaderna för olympiska spel i Sverige inte kommer att inverka menligt på de årliga anslagen till idrottsrörelsen?

Jag tror att den samlade idrottsrörelsen är väldigt intresserad av att få ett svar på den frågan. Ett Vinter-OS berör ju bara ett begränsat antal idrottsgrenar, och idrottsrörelsen representerar ett mycket stort antal aktiviteter. Bl. a. därför är det angeläget att den samlade idrottsrörelsen får klara besked och garantier för att ett eventuellt OS inte kommer att inverka menligt på de årliga anslagen. Det är så mycket mer angeläget att få ett sådant besked

nu, när vi just i år upplever att idrottsrörelsen får en realvärdeförsämring av sitt anslag. Den försämringen inträffar redan i år, innan verkningarna av de eventuella OS-kostnaderna hunnit slå igenom på något sätt. Hur skall det då bli om OS-kostnaderna kommer in i bilden med full kraft?

Nr 117

Onsdagen den
12 april 1978

Stöd till idrotten

LARS-OVE HAGBERG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Kvinnoidrotten har gått snabbast framåt – den har haft en expansion, säger Karl-Eric Norrby. Ja, nog har den gått snabbast. Men med utgångsläget noll måste vilken ökning som helst bli snabbast – det är väl helt givet. Jämförelsen är därför inte särskilt talande.

Man måste här se till helheten. Kvinnoidrotten är diskriminerad, och ser man på idrotten i dess helhet finns det ingenting som talar för att kvinnoidrotten kommer att utvecklas. Även om damfotbollen kommer att utvecklas, är det ingenting som säger att också den kvinnliga breddidrotten därmed skulle utvecklas. Det finns inte heller någon plan som syftar till att den kvinnliga idrotten skall få en jämbördig ställning – det är alltså mycket långt dit.

Karl-Eric Norrby bad mig ge exempel på de kommersiella intressenas inflytande på idrottslivet. Jag trodde faktiskt att Karl-Eric Norrby, som är väldigt idrottsintresserad, hade en liten aning om den saken så att han inte behövde be mig om detta. Det gäller ju här inte bara reda pengar – om Karl-Eric Norrby inte känner till att dessa reda pengar finns i lagidrotterna och i andra idrotter, så är det verkligen beklagligt. Kostnaderna för verksamheten på den lägre elitnivån betyder oerhört mycket. Det skrivs också så mycket om vad kostnaderna blir om en klubb åker ur en serie eller inte, så formerna för arrangemangen får till följd nedbusning och liknande som helt motverkar elitidrottens syfte, nämligen att vara en stimulans för breddidrotten. Kring de här arrangemangen görs reklam, och den skapar i sin tur idoler. Är det en sådan filosofi som de borgerliga ledamöterna i utskottet vill tillämpa på idrotten? Vill man ge elitidrotten en sådan framtoning, den elitidrott som skall stimulera till breddidrott?

Jag har pekat på det faktum att reklamen med sina penninginsatser bestämmer villkoren för elitidrotten, och man slåss hejdlöst om den här reklamen. Nedbusningen i samband med alla lagidrotter har sin grund i denna hårda ekonomiska verklighet och den konkurrens som förekommer där. Konkurrensen skapar sedan förebilder för de ungdomar som skall gå in i idrottsrörelsen. Sådana förhållanden kan inte gagna vare sig svensk ungdom, svensk elitidrott eller svensk breddidrott.

KARL-ERIC NORRBY (c) kort genmäle:

Herr talman! Kommersialismen skall vi givetvis försöka hålla på den nivå som vi alla är överens om. Den skall inte få inverka på den svenska idrotten. Vad jag ville bevisa var att den hittills icke fått göra det, utan att vi har kunnat dra nytta av de olika företag som gått in och skänkt pengar till den svenska idrotten.

Lars-Ove Hagberg säger att det inte bara är pengar som det är fråga om. Jag

tror att det påpekas i vpk:s motion att kommersiella företag ideologiskt styr den svenska idrotten. Konsum, Folksam och OK är några av de svenska företag som satsar mycket hårt på idrotten och ger pengar till den. De är också nära lierade med Korpidrotten i Sverige. Vad lägger Lars-Ove Hagberg in i detta att dessa företag satsar på svensk idrott? Gör de det för att få fram sin ideologi genom idrotten? Jag ställer den frågan till Lars-Ove Hagberg, men jag tror inte att jag får något svar.

När Georg Andersson säger att utskottsmajoritetens förslag vad gäller penninganslag innebär en realförsämring vill jag tillbakavisa det påståendet. Den svenska idrotten har fått en visserligen blygsam höjning av anslaget, men det är avsett att täcka kostnadshöjningar som inträffat och som kommer att följa. Idrottsrörelsen själv är inte så pessimistisk som företrädarna för oppositionen gjort gällande, utan man går till arbetet med stor optimism. Jag vill påstå att idrotten icke fått vidkännas en realförsämring, utan att den ekonomiska situationen i stort sett är status quo. Det var vad jag tänkte på när jag sade att jag gärna ville avvakta Rolf Rämgårds anförande och höra vad han skulle komma att säga i anslagsfrågan. Jag vet att han kommer att utveckla den något närmare.

När det gäller olympiska spelen 1984, tror jag att det i den proposition som lagts på riksdagens bord t. o. m. försäkras, Georg Andersson, att OS icke skall inverka menligt på anslagen till idrotten. Jag ber bara att få peka på att idrottsrörelsen själv ställt sig helt bakom förslaget att Sverige skall få arrangera olympiska spelen 1984.

Talmannen anmälde att Georg Andersson och Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 15 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle justitiekammarens betänkanden nr 27, 30, 28 och 29 i nu angiven ordning uppföras närmast efter kulturutskottets betänkande nr 19.

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 23.44.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert